

TÜRK HUKUKUNDA ELEKTRONİK ÇEKE DOĞRU, DÜNÜ VE BUGÜNÜYLE “ÇEK”*

Serdar DEMİRCİ**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6450-9824>

DOI: 10.30915/abd.811895

Makalenin Geldiği Tarih: 27.04.2020 **Kabul Tarihi:** 07.06.2020

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** Dr. Öğr. Ü. / İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD Öğretim Üyesi.

ÖZ

Çek, tedavül kabiliyetini haiz bir kambiyo senedi olarak, ekonomik açıdan bir ödeme aracı, hukuken de bir bankaya yazılmış havale niteliğindedir. Bireysel faydalarının yanı sıra, finans ve bankacılık sistemi açısından da son derece önem arz eden çek, ülkemizde daha ziyade bir kredi vasıtası olarak benimsenmiş ve özellikle bir ödeme aracı olarak kredi kartlarının gölgesinde kalmıştır. Öte yandan çek hukukunu da son yıllarda yakından etkileyen elektronik ticaret kavramıyla birlikte, kağıt çekin çağımız versiyonu olarak kabul edilen elektronik çek, finansal sistemde alternatif bir ödeme aracı niteliğinde varlık göstermeye başlamıştır. Çalışmamızda da özet olarak, teknolojik ve hukuki gelişmeler ışığında elektronik çeke giden yolda, geçmişle birlikte çekin geleceğine ve mevcut yasal alt yapısına ilişkin temel esaslar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çek, Elektronik Çek, Kağıt Çek, Çek Takası, Karekod.

IN TURKISH LAW CHECK TOWARDS TO ELECTRONIC
CHECK, WITH ITS PAST AND PRESENT

ABSTRACT

The check is an economic instrument of payment as a commercial bill with the ability to circulate, and it is legally a remittance written to a bank. The check in our country, which is very important in terms of finance and banking system as well as its individual benefits, has been adopted as a credit instrument and overshadowed by credit cards as an instrument of payment. However, with the concept of electronic commerce, which has been affecting the check law closely in recent years, the electronic check application, which is accepted as the today's version of the paper check, has started to exist as an alternative pecuniary means in the financial system. In our article briefly, in the light of technological and legal developments, the basic principles regarding the future of the check and the current legal structure are tried to be put forward.

Keywords: Check, Electronic Check, Paper Check, Check Clearing, Data-matrix (QR).

GİRİŞ

Çek, iktisadi ve hukuki açıdan son derece önem arz eden, tedavül kabiliyetini haiz bir kıymetli evraktır. 19.05.1931 tarihli Kambiyo Senetlerine İlişkin Cenevre Birlik Anlaşmasında öngörüldüğü üzere, hukuki olarak sıkı şekil şartlarına tabi olan çek, temelinde düzenleyen-muhatap-lehtar olmak üzere üçlü bir ilişki bulunan ve muhatabın sadece banka olabildiği, yazılı ve soyut bir kambiyo senedir^[1].

Çek, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) üçüncü kitabında 780 ila 823. maddeleri arasında, 5941 Sayılı Çek Kanunu'nda (ÇekK) ve anılan yasal düzenlemelerin dayanak teşkil ettiği muhtelif ikincil mevzuatta ele alınmıştır. Ayrıca, TTK md. 818 atfı ile poliçeye ilişkin bazı hükümlerin çek hakkında da uygulanması kabul edilmiştir.

Bir kambiyo senedi türü ve güvenilir bir ödeme vasıtası olan çek, gerek ülkemiz gerekse dünya genelinde yaygın kullanım alanına sahiptir. Para borçları bakımından hukuken bir bankaya yazılmış soyut bir havale niteliğindeki çek, ekonomik açıdan ise bir ödeme aracıdır^[2]. Tedavülünün kolay olması, piyasaların beklediği sürat ve kolaylığı sağlaması nedeniyle çek, zaman içinde ticari hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir^[3].

[1] **Bozer, Ali/Göle, Celal:** Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2017, s. 208-210; **Öztan, Fırat:** Kıymetli Evrak Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2017, s. 219-222; **Eriş, Gönen (2016):** Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 2. Baskı, İstanbul 2016, s. 992; **Özdamar, Mehmet;** "Çek Kanununda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı: 1-2 (Haziran-Aralık 2002), s. 2.

Mehaz İsviçre hukukundaki çeki ilişkin düzenlemenin kaynağını da esasen 1931 yılında kabul edilen uluslararası nitelikteki Cenevre Yeknesak Kuralları oluşturmaktadır. Bu anlamda TTK'nın çeki ilişkin hükümleri, Kıta Avrupası hukukuyla ilke olarak örtüşmektedir. Bkz: **Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan:** Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2015, s. 231.

[2] Çekin iktisadi yönü ve hukuki niteliğine ilişkin detaylı bilgi için bkz: **Kendigelen, Abuzer:** Çek Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2019, s. 18 vd. ile 41 vd.

[3] Tarihsel süreçte çek; kişilerin kağıt, altın ve gümüş gibi madeni paralarını muhafaza amacıyla tevdi ettikleri kişilerden (sarraflar, bankerler ve nihayet bankalar) bu paranın nakit olarak geri istenebilmesinin yanı sıra, üçüncü bir kişinin hesabına ya da parayı yatıran kişinin kendisine ait başka bir hesaba havale edilmesini teminen, tevdi edildiği kişiye hitaben yazılmış ödeme emrini içeren bir senet düzenlenmesi suretiyle gelişmiştir (Bkz: **Ülgen, Helvacı/Kendigelen/Kaya,** s. 232). Çekin kavramsal ve tarihi gelişimine ilişkin ayrıca bkz: **Kendigelen,** s. 7 vd.

Nakit parayla kıyaslandığında çekin kullanımında sağladığı bireysel faydalarının yanı sıra, çekte tabi vadesiz mevduatın oluşturduğu kaydi para, ülke ekonomisi ve bankacılık sistemi açısından da yararlı sonuçlar doğurmaktadır. Buna karşın ülkemizde çek uygulaması, bir türlü istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Özellikle bir ödeme aracı olarak kredi kartlarının gölgesinde kalan çek, daha ziyade poliçe gibi bir kredi vasıtası olarak benimsenmiştir^[4].

Güvenilir bir kambiyo senedi olmasına karşın, çekin karşılıksız çıkması problemi de geçmişten günümüze ticari yaşamı ve hukuki düzenlemeleri meşgul eden kökleşmiş bir mesele haline gelmiştir. Toplumun çekte olan itimadının sarsılmasına neden olan karşılıksız çek sorunu, belirli dönemlerde çek kullanımının azalmasına ve dolayısıyla ticari hayatın sekteye uğramasına yol açmıştır. Bu algı Türk hukukuna özgü bazı sorunları da beraberinde getirmiş, bilhassa karşılıksız çek için öngörülen yaptırımların yetersizliği nedeniyle çekte olan güvenin daha da artırılması amacıyla zaman içinde özel yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Ülkemizde hâlâ bu tür sorunlar çözüme kavuşturulmaya çalışılırken; son yıllarda teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan elektronik ticaret ve finans kavramları, iktisadi ve hukuki açıdan yeni elektronik ödeme çözümlerini de beraberinde getirmiştir. Kağıt çekin çağımız versiyonu olarak kabul edilen elektronik çek (e-çek) uygulaması da, bu noktada alternatif bir ödeme aracı olarak finansal sistemde varlık göstermeye başlamış, ülkemizde de tartışılır hale gelmiştir. Konuya ilişkin aslında mevzuatımızda önemli adımlar da atılmıştır. Zira, bilhassa karşılıksız çek sorununun önüne geçilmesi ve çekte duyulan güvenin artırılmasını teminen 09.08.2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 15.07.2016 tarihli ve 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun^[5] kapsamında kabul edilen “*Karekodlu Çek Uygulaması*” elektronik çekte geçiş sürecinde önemli bir gelişme niteliği arz etmektedir. Bununla birlikte anılan süreçte önemli diğer bir basamak da çek takas sistemidir. 02.07.2018 tarihinde yürürlüğe giren Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik^[6] kapsamında, Takasbank nezdinde yürütülmekte olan takas sistemiyle, aslında basılı çeklerin fiziken hâlen kullanılıyor olması haricinde, e-çek sistem alt yapısının ilk örneği hayata geçirilmiştir.

[4] Öztan, s. 222.

[5] 09.08.2016 tarih ve 29796 sy. Resmi Gazete.

[6] 09.06.2018 tarih ve 30446 sy. Resmi Gazete.

Günümüzde e-ticaret işlem hacminin artışı ile gündeme gelen elektronik ödeme çözümleri içinde e-çek sistemi kabul edilebilirliği yüksek olan ve maliyet avantajı sağlayan bir ödeme aracı halini alma potansiyeline sahiptir. Bilhassa küreselleşmenin neden olduğu zor rekabet koşullarında, bankacılık sektörü de operasyonel risklerini ve maliyetlerin azaltarak çalışmayı hedeflediğinden, teknolojik gelişmeleri yakından takip etmektedir. Hatta bu gelişmeleri bizatihi bankalar yürütmektedir^[7]. Dolayısıyla günümüz ödeme sistemleri içinde var olan kağıt çek sisteminin elektronik ortama taşındığı e-çek uygulaması yakın zamanda daha da önemli hale gelecektir. Kağıt çekin olumsuzluklarını bertaraf etmek amacıyla geliştirilen bu sistem, şüphesiz beraberinde çeşitli hukuki değişiklikleri de gerektirecektir.

Çalışmamızda da özet olarak, mevcut gelişmeler ışığında e-çek uygulamasına giden süreçte, bilhassa karekod uygulaması ve çek takas sistemi gibi çeke ilişkin temel yasal düzenlemeler ile bunların gerekçesi ve geçmişi incelenmeye çalışılacak ve mevcut sistem ile hukuki yapıda ne tür değişikliklerin yapılması gerektiği tartışılacaktır.

I- 6728 SAYILI KANUN ÖNCESİ ÇEKE İLİŞKİN KISA BİR BAKIŞ

Mevzuatımızda çeke ilişkin yapılan yasal düzenlemelerin hemen hemen hepsi karşılıksız çek sorununun önüne geçilmesi ve çeke duyulan güvenin artırılması temeline dayanmaktadır. Nitekim 6728 sayılı Kanun da bu amaçla düzenlenmiştir. Dolayısıyla e-çek sisteminin yasal alt yapısını oluşturacak (karekod ve çek takas sistemi dahil) hükümlerin anlaşılabilirliği için öncelikle karşılıksız çek kavramına ve 6728 sayılı Kanun öncesi hazırlanan düzenlemelere kısaca değinmek gerekir.

Karşılıksız çek, ödeme aracı olarak kullanılan çekin karşılığının olmamasıdır^[8]. İlgili banka hesabında, çekin üzerinde yazılı tarihlerde, yine çekin üzerinde yazan tutarda para bulunmaması durumunda çek, karşılıksız hale gelir^[9].

[7] **Karabıyık, Ayşegül:** "Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek)-I", Muhasebe ve Finansman Dergisi, The Journal of Accounting and Finance, Sayı: 38–Nisan 2008, s. 80.

[8] **Can, Mertol:** Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 2012, s. 169; **Kendigelen,** s. 350.

[9] Karşılıksız çekten bahsedebilmek için öncelikle, TTK'nın 780. maddesinde öngörülen zorunlu unsurları içeren bir çekin olması, ibraz müddeti içinde çekin bankaya ibrazı

Karşılıksız çek sorunu, geçmişten günümüze gerek öğretide gerekse uygulamada sıkça tartışılmış, önüne geçilebilmesi amacıyla farklı zamanlarda muhtelif cezai ve/veya idari yaptırımlar tercih edilerek mevzuatımızda birtakım değişikliklere gidilmiştir. Zira, ilgili yasal düzenlemelerin piyasadaki karşılıksız çek sayısını, dolayısıyla ticari hayatı büyük ölçüde etkilediği göz ardı edilemez bir gerçektir^[10].

Hukukumuzda 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un^[11] (3167 Sayılı Çek Kanunu) 03.10.1985 tarihinde yürürlüğe girmesine kadar, karşılıksız çek düzenlenmesi eylemine yönelik özel bir yasal düzenleme ihdas edilmemiştir. Bu döneme kadar karşılıksız çek suçu, TBMM'nin 07.01.1929 tarihli 471 sayılı yorum kararı dolayısı ile mülga 756 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 503. maddesi kapsamında "dolandırıcılık" suçu niteliğinde değerlendirilmiştir^[12].

Mülga 3167 sayılı Çek Kanunu'nun 16. maddesi kapsamında ise karşılıksız çek düzenlenmesi, bağımsız bir suç olarak ele alınmıştır^[13]. Söz konusu

ve ibraz anında çek üzerinde yazılı tutarın çek hesabında kısmen ya da tamamen bulunmaması ve bu durumun da muhatap banka tarafından çek üzerine yazılarak tevsik edilmiş olması gerekir. Bkz: **Öztañ**, s. 292 vd.; **Başbüyük, İsa**: "Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme", Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 2012, Sayı: 2, s. 310; **Reisoğlu, Seza**: Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Bası, Ankara Haziran 2003, s. 217-220; **Başal, Koparan**: "3167 Sayılı Kanun Uygulamasında Ceza Hukuku Açısından Ortaya Çıkan Sorunlar", Batider, C. XV, Sayı: 2, Aralık 1989, s. 52,56; **Erman, Sahir**: "Karşılıksız Çek", Batider, C. XI, Sayı: 2, Aralık 1981, s. 125; Yarg. 10. CD. 17.06.1996, E. 7186, K. 7107, bkz: **Malkoç, İsmail/Güler, Mahmut**: Çek Yasası ve Senetlerle İşlenen Suçlar, II. Bası, Ankara 1996, s. 210; Yarg. CGK. 01.02.1988, E.1987/7-213, K. 5, bkz: **Eriş, Gönen (2003)**: Yeni Çek Yasası Işığında Uygulamalı Çek Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2003, s. 470; Yarg. 10 CD. 25.11.1991, E. 751, K. 1106, **Eriş (2003)**, s. 488; **Kendigelen**, s. 411 vd.

[10] Bankalara ibraz edilen ve karşılıksız işlemi yapılan çeklere ilişkin güncel veriler ile 2000 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayınlanan karşılıksız çek bilgilerine yönelik istatistiksel verilere ilişkin bkz: <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23> (Erişim Tarihi: 01.04.2020).

[11] 03.04.1985 tarih ve 18714 sayılı Resmi Gazete.

[12] **Şener, Oruç Hami**: "Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Keşidesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanununun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?" Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 1988, Sayı: 2, s. 240; **Reisoğlu**, s. 13; **Kendigelen**, s. 406.

[13] **Hafizođullari, Zeki**: "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunun 16. Maddesinde Öngörölmüş

düzenlemenin temelinde, karşılıksız çek düzenlenmesi fiilinin dolandırıcılık suçunun unsurlarını barındırmaması halinde, karşılıksız çek düzenleyenlerin fiillerinin yaptırımdan yoksun kalmaması amaçlanmıştır^[14]. Mezkur hükümde ibraz süresi içinde veya üzerinde yazılı keşide tarihinden önce, ibraz edilen çekin yeterli karşılığı bulunmaması sebebiyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden kişiler hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmedilmesi öngörülmüştür. Ayrıca mahkemenin, işlenen suçun mahiyetine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir müddet için failin bankalarda çek hesabı açmasının ve çek keşide etmesinin yasaklanmasına karar vereceği de hüküm altına alınmıştır.

Bahse konu düzenleme, suç tanımında failin kast ve taksirini aramamış olması dolayısıyla objektif sorumluluk temeline dayandığı gerekçesiyle doktrinde eleştirilere maruz kalmıştır^[15]. Bu nedenle kanun koyucu tarafından suçun failleri lehine kısmi bir yumuşatmaya gidilerek 14.01.1993 Tarihli ve 3863 sayılı 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanununun 16 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun ile anılan maddede değişikliğe gidilmiştir^[16]. Yapılan değişiklik, karşılıksız çek keşide edilmesine ilişkin mahkumiyet hükmü verildikten, ancak hükmün kesinleşmesinden evvel ya da mahkumiyet hükmü kesinleşse de takibi şikayete bağlı suçtan vazgeçilmesi veya hükümde öngörülen %10 tazminat ile gecikme faizinin ödenmesi durumlarında kamu davasının ve cezanın ortadan kalkacağı kabul edilmiştir. Her ne kadar söz konusu değişiklik fail lehine nispeten bir iyileşme sağlanmış olsa da, suçun yaptırımı olan hapis cezasının Anayasaya ve uluslararası sözleşmelere aykırı olduğu yönündeki eleştiriler giderilememiştir^[17].

Olan Suçun Sınırları”, Batider, C. XIV, Sayı: 4, Haziran 1988, s. 21.

- [14] **Uyar, Talih:** “*Karşılıksız Çek Çekmek (Keşide Etmek) Suçu*”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 1987, Sayı: 5-6, s. 672.
- [15] **S. Soyer, Güleç:** Borç İçin Hapis Yasağı Ve Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 128-129.
- [16] Değişiklik gerekçeleri için bkz: **Özdamar**, s. 110; **Karayalçın, Yaşar:** Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Ankara 12.01.2002, s. 1.
- [17] **Yıldırım, Zeki/Çetintürk, Ekrem:** “*İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu*”, TBB Dergisi 2012, Sayı: 103, s. 35.

Bu kez 3167 sayılı Çek Kanunu'nda 2003 yılında 26.02.2003 Tarihli 4814 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile köklü ve kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır^[18]. Bu düzenlemelerin en önemlisi karşılıksız çekin cezasına ilişkindir. Nitekim yapılan değişiklik ile hapis cezası yerine suçu ilk defa işleyenler bakımından adli para cezası yaptırımını uygulanması hükmüne bağlanmıştır^[19]. Zira, çekin üzerinde yazılı keşide tarihten önce veya ibraz süresi içinde ibrazı halinde yeterli karşılığı bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmemesi durumunda çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcilerinin^[20], kanunların ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere, çek bedeli tutarı kadar ağır para cezasıyla cezalandırılacağı öngörülmüştür. İlaveten verilecek para cezasının seksenmilyar liradan fazla olamayacağı belirtilerek, para cezasına bir üst sınır getirilmiştir. Ancak

[18] **Eksi, Dağlar:** "4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Açısından Karşılıksız Çek", H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:21, Sayı:2, s. 205 vd.; **Moroğlu, Erdoğan:** "3167 Sayılı Çek Kanunu'nda 4814 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler", Serozan, Rona (Editör) Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 540; **Kaboğlu, İbrahim/Cente, Nur/Somer, Mehmet:** Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunda Yapılan Değişikliklerin Anayasa, Ceza ve Ticaret Hukuku Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, İstanbul 2002, s. 11 vd.

[19] **Güngör, Şener/ Kaya, Mustafa:** 4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Çek Suçları, Ankara 2003, s. 43.

[20] Değişiklikle getirilen diğer bir yenilik ise, organ veya temsilci tarafından keşide edilen karşılıksız çek nedeniyle, bunu imzalayan temsilcilerin yanı sıra temsil olunan gerçek ya da özel hukuk tüzel kişiliklerinin de cezalandırılmasıdır. Hükmüne göre, karşılıksız çek suçunun organ veya temsilci tarafından gerçek ya da tüzel kişi yararına işlenmesi halinde, gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisine de para cezası verilir. Bu durumda, gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisinin (dernek, vakıf, sendika, şirketler) organ veya temsilci tarafından keşide edilen çek karşılıksız çıktığı takdirde ortaya çıkacak ağır para cezasıyla, düzenleyenin yanı sıra yararına çek keşide edilen gerçek/tüzel kişi de karşı karşıya kalır. Anayasa anlamında cezalar kişisel olduğundan karşılıksız çıkan geçerli bir çeki kim imzalarsa, o kişinin cezalandırılacağı kuşkusuzdur. Yetkili temsilci için de durum aynıdır. Çeki, temsil yetkisi olan birinin keşide etmesi ve bunun karşılıksız çıkması halinde, özel hukuk bakımından temsilci sorumlu değildir. Bu durumda sorumluluk ve icra takibine muhatap olma yükümlülüğü hesap sahibine aittir. Buna karşılık cezai açıdan sorumluluk cezaların şahsiliği ilkesi uyarınca keşideciye (yetkili temsilciye) ait olur. Çünkü senedin üzerinde onun imzası bulunmaktadır. Tartışmalar için bkz: **Güngör/Kaya**, s. 43; **Reisoğlu**, s. 438-439.

mükerrerler bakımından hapis cezası korunmuştur^[21]. Bahse konu değişiklik kapsamında ayrıca bankaların hesap açtırma anındaki inceleme yükümlülüğü genişletilmiş ve böylece sıkıntılı kimselere çek karnesi verilmeyerek, çek davalarının sayısının azaltılması ve çeke duyulan güvenin artırılması amaçlanmıştır^[22].

Her ne kadar bu nevi bir düzenleme yapılmasının en önemli sebebi 3167 sayılı Kanunda öngörülen hapis cezasının Anayasa'nın 38. maddesinin sekizinci fıkrasına aykırılık teşkil etmesi olarak belirtilse de; Kanunun uygulamasında karşılaşılan sorunlar ve bilhassa karşılıksız çek nedeniyle artış gösteren davaların azaltılması da söz konusu düzenlemenin gerekçesini teşkil etmiştir^[23].

[21] **Başman, Murat:** “3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik Ve Bir Yargıtay Kararı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl:1993, S: 3-4, s. 358.

[22] **Dirikkan, Hanife:** “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IV, S: 1, İzmir 2002, s. 11.

[23] Anayasa'nın 38. maddesine 03.10.2001 tarih ve 4709 Sayılı Kanun ile “Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.” hükmü eklenmiştir. Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve çeşitli uluslararası düzenlemeler gereği karşılıksız çeke ilişkin uygulanacak yaptırım noktasında “ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi” ilkesi benimsenmiştir. Bununla birlikte, doktrinde çekten doğan ilişkinin bir sözleşme ilişkisinden ziyade, havale ilişkisi temeline dayandığı; çekin bir sözleşme ilişkisi nedeniyle ihdas edilebileceği gibi haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan borçlar nedeniyle de çek düzenlenebileceği eleştirileri gündeme getirilmiştir. Zira çeke vücut veren kambiyo ilişkisi, tanzimine sebep olan asıl borç ilişkisinden bağımsız ve mücerrettir. Bu nedenle çekin temelindeki ilişki (sözleşme) geçersiz olsa bile, çek başlı başına bir borç kaynağı olarak geçerliliğini koruyacaktır (Bkz: **Moroğlu**, s. 540). Nitekim Anayasa Mahkemesi de 3167 sayılı Kanun'da düzenlenen karşılıksız çek keşide etme suçunun hapis cezası yaptırımına tabi tutulmasını aynı gerekçelerle Anayasa'nın 38. maddesine aykırı bulmamıştır. 2002/165 E., 2002/195 K., 11.12.2002 T. sayılı ilgili karar metni ve tartışmalar için bkz: **Özdamar**, s. 113 vd. ile <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False> (Erişim Tarihi:29.08.2019).

İlerleyen kısımda tartışılacağı üzere 6728 sayılı Kanunun 5941 sayılı meri ÇekK md. 5/f.1 kapsamında yaptığı değişiklikte de, Anayasa Mahkemesi 2016/191 E. ve 2017/131 K. sayılı kararı ile aynı görüşünü korumuştur. Zira, 01.12.2001 tarihinde gerçekleştirilen “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa md. 38 f. 8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu” nda karşılıksız çek keşide etme suçuna uygulanan hapis cezasının Anayasanın 38. maddesine aykırı olmadığı

Mer'i 5941 sayılı Çek Kanunu'nun genel gerekçesinde de ifade edildiği üzere, 3167 sayılı Kanunun karşılıksız çekin cezalandırılmasına ilişkin 16 ncı maddesinin yürürlükte olduğu dönem boyunca defalarca değiştirilmesi ve bu değişikliklerin Anayasa Mahkemesi'nin incelemesine konu edilmesi, uygulamadan gelen şikayetlerin de artması yeni bir kanun hazırlanması düşüncesinin ağırlık kazanmasına neden olmuştur. 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) yürürlüğe girmesinden sonra ise 3167 sayılı Çek Kanunu ile 5237 sayılı TCK'nın genel hükümleri arasında teorik ve dogmatik farklılıklar ortaya çıkmıştır^[24]. Nitekim, TCK'nın “*Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır.*” hükmünü içeren 5. maddesi, diğer kanunlardaki bütün suçlar bakımından TCK'nın uygulanmasını emretmiştir.

Karşılıksız çekle mücadelenin ağır hapis cezaları ile önlenemeyeceği, kara para ile mücadele ve terörün finansmanında çeklerin rol almasına engel olunması ve çekin kayıt dışı ekonominin bir aracı olmaktan çıkarılması, çek hesabı açılmasında bankaların yaptıkları araştırmaların derinleştirilmesi, çekin bir ödeme aracı olduğunu belirleyici hükümlere yer verilmesi, bu sayede çekin toplumsal itibarının güçlendirilmesi ve 5237 sayılı TCK ile uyumun sağlanması amaçlarıyla bu kez 14.12.2009 tarih ve 5941 sayılı Çek Kanunu^[25] yürürlüğe girmiştir^[26].

5941 sayılı Kanunun md. 5/f.1 hükmünde, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, çek hamilinin şikayeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar

konsensüs sağlanarak kabul edilmiştir. Bkz: **Akıllıoğlu Tekin:** “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 4 No lu Protokol 1. Maddeye Göre “Borç İçin Hapis Yasağı” Kuralı, AİHS ve Anayasa md. 38 f. 8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu (Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü) Ankara 2001, s. 5 vd.; Feyzioğlu, Metin:* “*Sözleşmeden Kaynaklanan Yükümlülükler Nedeniyle Hürriyetin Kısıtlanması*”, AİHS ve Anayasa md. 38 f. 8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu (Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü) Ankara 2001, s. 16 vd.;

[24] **Özgenç, İzzet:** Çek Kanunu, Ankara 2017, s. 23.

[25] 20.12.2009 tarih ve 27438 sayılı Resmi Gazete.

[26] Kanunun eleştirisi için bkz: **Topçuoğlu, Metin:** “*Yeni Çek Kanunu'na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi Ve Sonuçları*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIII, Y. 2009, Sayı: 1-2, s. 142.

adli para cezasına hükmolunacağı^[27]; ancak hükmedilecek adli para cezasının çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamayacağı ve mahkemenin ayrıca güvenlik ya da koruma tedbiri niteliğinde çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına^[28], bu yasağın bulunması halinde de çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmedeceği düzenlenmiştir^[29].

5941 sayılı Kanunun 5. maddesinin ilk halinde, önceki düzenlemelerden farklı olarak “karşılıksız çek keşide etme” suçu yerine, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme” suçu esas alınmış ve adli para cezası, çekte karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi nedeniyle öngörülmüştür^[30]. 3167 sayılı Kanundan farklı olarak 5941 sayılı Kanunda gerçek kişiler adına, temsil yolu ile çek hesabı açmak ve kapatmak mümkün olmakla birlikte çek düzenlemek yasaklanmıştır. Anılan düzenlemenin üçüncü fıkrasında çek hesabı sahibi gerçek kişinin, kendi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemeyeceği, aksi halde gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi halinde, bu çekten

[27] 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 106. maddesinin 3. fıkrasına göre de, hükümlünün tebliğ olunan ödeme emrindeki adli para cezasını belli müddet içinde ödememesi durumunda, Cumhuriyet Savcısının kararıyla ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedileceği hükme bağlanmıştır. Bkz: **Ersoy, Ayşe Nur**: “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verilmesinin Cezaî Ve İdari Yaptırımları”, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl:4, Sayı:2019/1, s. 280.

[28] Kanunun Genel Gereğesinde de açıkça belirtildiği üzere, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı gerek koruma tedbiri gerek güvenlik tedbiri olarak tüzel kişiler hakkında da verilebilecektir. Bkz: **Özgenç**, s. 19 vd.

[29] “**MADDE 5 – (1)** Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, hükmedilecek adli para cezası, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz. Mahkeme ayrıca, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder. Bu davalar, çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da hesap sahibinin yahut şikâyetçinin yerleşim yeri mahkemesinde görülür.”

[30] Bu iki tanım arasında sorumluların belirlenmesi, suçun işlendiği zaman, suçun unsurları vb. hususlar bakımından ceza hukuku anlamında bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Detaylı bilgi için bkz: **Özbek, Veli Özer**: “Karşılıksız İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu (5941 Sayılı Çek Kanunu m. 5/1-3) ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı (5941 Sayılı Çek Kanunu m. 5/1-34-10)”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt:5, Sayı:14, Aralık 2010, s. 7 vd. (7-27).

dolayı hukuki ve cezai sorumluluğun çek hesabı sahibine ait olacağı hüküm altına alınmıştır^[31]. Bununla birlikte tüzel kişiler adına düzenlenen^[32] ve karşılığı hesapta bulunmadığı için karşılıksızdır işlemine tabi tutulan her bir çek yaprağı için, çek karşılığını hazır bulundurmeyen kişi (mali işlerden sorumlu yönetici, yoksa tüm yöneticiler) hakkında verilecek adli para cezası yanında hem çeki düzenleyen hem de adına çek düzenlenen tüzel kişi hakkında da çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verileceğini düzenleyen dördüncü fıkra çerçevesinde de, tüzel kişiler açısından koruma ve güvenlik tedbirlerinin uygulanacağına işaret edilmiştir^[33].

- [31] ÇekK md. 5/f.3 hükmündeki düzenleme karşısında, gerçek kişi tacirlerin ticari mümessil ve vekillerinin tacir adına çek keşide etmesine ilişkin hükümlerin uygulanması tartışılır hale gelmiştir. Nitekim ÇekK md. 2/f.3'e göre başvuru sahibi bir gerçek kişi ise kendisinin, vekilinin veya yasal temsilcisinin imzası olmadan çek hesabı açılmaz. Kanun koyucu, gerçek kişinin adına çek hesabı açtırma yetkisi verdiği vekil veya yasal temsilciye çek düzenleme yetkisi vermemiştir. Ayrıca çek düzenleme yetkisinin gerçek kişi tacir adına bir başkası tarafından kullanılmayacağı da açıkça ifade edilmiştir. Doktrinde teorik olarak bunun aksinin mümkün olduğu ve ticari mümessilin çek düzenlemesinin yasaklanmadığı ve böyle bir durumda ticari mümessilin düzenlediği çekin diğer unsurlarının tamam olması halinde geçerli olacağı ifade edilmişse de gerçek kişi adına ticari mümessil tarafından çek düzenlenmesi halinde çek hesabı sahibine ve ticari mümessile uygulanacak yaptırımların ağırlığı, fiilen buna engel olacak nitelikte tanzim edilmiştir. Tartışmalar için bkz: Bkz: **Pulaşlı, Hasan:** Yeni Çek Hukuku ve İlgili Mevzuat, Ankara 2010, s. 52; **Kırca, İsmail:** 5941 sayılı Çek Kanunu, Konferans (22 Ocak 2010), Ankara 2010, s. 41; **Çağlar, Hayrettin:** "5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin Ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı Açma Ve Çek Düzenleme Yasağı", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIII, Y. 2009, Sayı 1-2, s. 3 vd.; **Topçuoğlu,** s. 142.
- [32] Tüzel kişiler yöneticileri, temsilcileri veya imza yetkilileri eliyle çek hesabı açtırmak için başvuruda bulunabilirler ve bu kişiler eliyle çek düzenleyebilirler. Ticaret şirketleri adına çek hesabı açma ve çek düzenleme yetkisine ilişkin detaylı bilgi için bkz: **Çağlar,** s. 3 vd.; **Topçuoğlu,** s. 143.
- [33] 6273 sayılı Yasa ile mülga edilen dördüncü fıkra haklı olarak doktrinde; bir ticaret şirketi adına düzenlenen çekin karşılığının, çekin üzerinde yer alan düzenleme tarihi itibarıyla ibrazında, tamamen hazır bulundurulmamasına bağlı olarak bu kişi hakkında verilecek adli para cezası yanında, ileri tarihli çeki düzenleyen yönetici, temsilci veya imza yetkilisi hakkında ve ayrıca tüzel kişi hakkında uygulanacak çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı kararı özellikle şirketteki görevi sona ermiş ve artık çekin karşılığının hazır bulundurulması için herhangi bir yetkisi veya görevi bulunmayan kişi açısından amacı aşan bir yaptırım olarak değerlendirilmiştir. Bkz: **Çağlar,** s. 18 vd. Bilhassa karşılıksız çekin hukuki sonuçları bakımından tüzel kişi temsilcisinin hukuki ve cezai sorumluluğuna dair bkz: **Topçuoğlu,** s. 155.

Her ne kadar 5941 sayılı ÇekK kapsamında ilk defa bir güvenlik tedbiri olarak “çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı”na yer verilmiş olsa da, karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesinin suç olarak kabul edilmesi, karşılığında adli para cezasının ve hatta para cezasının ödenmemesi halinde hapis cezasının öngörülmesi, mülga 3167 sayılı Çek Kanunu döneminde de yapıldığı üzere, düzenlemenin yoğun şekilde eleştirilmesine neden olmuştur. Kanun koyucu söz konusu eleştiriler karşısında 31.01.2012 tarih ve 5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 6273 Sayılı Kanun^[34] kapsamında bu kez karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesini suç olmkatan çıkarmıştır^[35]. Bu defa Kanunun 3. maddesi ile karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi halinde, idari yaptırım olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı yaptırımını öngörülmüştür^[36]. 6273 sayılı Kanunla gelen değişiklikten önce çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda cezai sorumluluk, tüzel kişilerin mali sorumlularının araştırılması sonucunda tespit edilen gerçek kişilere ait olmasına karşın, değişiklikle birlikte fiilin suç olmaktan çıkarılması sebebiyle, tüzel kişiler hakkında da doğrudan idari yaptırım uygulanabilmesinin önü açılmıştır^[37].

Ekonomik nitelik arz eden suçlara hapis cezasından ziyade ekonomik yaptırımlar uygulanması, borcunu ödeyemeyen bir kişinin cezasının hapis cezası olarak infaz edilmesinin kişinin ticari hayatını sekteye uğratarak borçlarını ödeyebilme olasılığını ortadan kaldıracak olması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 numaralı Protokol’ün 1. maddesi, Anayasa’nın 38. maddesi ve Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin 11. maddesi uyarınca sözleşmeden kaynaklanan borçlardan dolayı hürriyeti bağlayıcı ceza verilemeyeceği prensipleri her dönem tartışıldığı gibi, çekin

[34] 03.02.2012 tarih ve 28093 sayılı Resmi Gazete.

[35] Her ne kadar “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verme eylemi suç olmaktan çıkarılmış olsa da, karşılıksız çıkan çekle ilgili olarak somut olayın özellikleri dolandırıcılık, belgede sahtecilik gibi diğer bazı suçların unsurlarına uymakta ise, bu suç hükümlerine göre cezai kaidelerin uygulanması imkan dahilinde kalmıştır. Bkz: **Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal**: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul 2013, s. 362.

[36] Bahse konu yaptırımın uygulanması için geçerli bir çekin bulunması, ibraz süresi içinde çekin ibrazında hesapta karşılığın olmaması, çeke karşılıksızdır işleminin yapılması ve hamilin talebi üzerine Cumhuriyet Savcısı tarafından yaptırım kararının verilmesi gerekmektedir. Bkz: **Kayar, İsmail**: Ticaret Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2013, s. 701-702.

[37] **Demir, Şamil**: “5941 sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 2013 S: 1, s. 232.

karşılığını hesapta bulundurmamayı suç olmaktan çıkarmanın siyasi gerekçeleri arasında yer almıştır. Öte yandan diğer kambiyo senetlerine (poliçe ve bonoya) ilişkin hapis cezası öngörülmemiş olması, adli cezaya rağmen takip dosyalarında bir azalma görülmemesi ve yargının iş yükünü azaltma düşüncesi de yapılan değişiklikte egemen olmuştur^[38].

II- 6728 SAYILI KANUN SONRASI ÇEK

1. Genel Olarak

5941 sayılı ÇekK'da, 09.08.2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 15.07.2016 tarihli ve 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun kapsamında da köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu düzenlemelerin nihai amacı da yine karşılıksız çek sorununun önüne geçilmesi ve çeke duyulan güvenin artırılmasıdır.

6728 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler; karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesinin yeniden suç olarak kabul edilmesi ve bu kapsamda yapılan düzenlemeler ile karekodlu çekler ve banka tarafından verilecek seri numarası uygulaması kapsamında gerçekleşmiştir. Bilhassa elektronik çek bakımından önemi haiz karekod uygulaması, bu bölüm altında ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır.

Kanun koyucunun, çeke ilişkin karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi fiiline yönelik son yaptırım tercihi, tekrar fiilin suç olarak tanımlanması şeklinde vücut bulmuştur. Nitekim bugüne kadar yapılan tüm değişikliklere rağmen karşılıksız çekler engellenememiş, hatta karşılıksız çek sayısında önemli derecede artış gözlemlenmiştir. Poliçe ve bonodan farklı olarak likidite kabiliyeti yüksek bir ödeme aracı niteliğindeki çekler, şirket bilançolarında diğer kambiyo senedi alacaklarından önce yer almaktadır. Çeklerin doğrudan bankacılık sektörünü ilgilendirmesi de kredi kapasitesi ve makroekonomik dengeler yönünden diğer kambiyo senetlerinden farklı hükümlere tabi olması gerekliliğini doğurmuştur. Nihayetinde ticari yaşamın sürat ve güvenlik gereksinimi, çekin piyasalarda sıkça kullanılıyor olması ve karşılıksız çek sayısındaki artış, bu kez çeke olan güvenin artırılması ve karşılıksız çek

[38] Tartışmalar için bkz: **Ersoy**, s. 285, 286.

ihdasının önlenmesi maksadıyla, karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesini yeniden suç tanımını kapsamına alınmasını sağlamıştır^[39].

6728 sayılı Kanunun 61. maddesi ile ÇekK'nın 2. maddesi dahilinde bankalar açısından da bazı yeni yükümlülükler öngörülmüştür. Buna göre bankalar, çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklılık durumuna ilişkin olarak adli sicil ve Risk Merkezi kayıtlarını incelemekle de yükümlü kılınmıştır. ÇekK md. 2/f.1 hükmü ile bankaların, çek hesabı açılması ile ilgili olarak, bu Kanunla kendilerine verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirirken, çek hesabı açtırmak isteyeninin yasaklı olup olmadığını araştırmaları ve ayrıca ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni göstermeleri gerekliliği hüküm altına alınmıştır^[40].

6728 sayılı Kanunda öngörülen suç tanımında yaptırım olarak tekrar 5941 sayılı ÇekK'nın 6273 sayılı Kanun ile değişik halinden önceki gibi, adli para cezası öngörülmüş ve haminin şikayeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunacağı düzenlemeye bağlanmıştır. Ayrıca bir güvenlik tedbiri olarak "çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı" yaptırımının uygulamasına devam edilmiştir. Yine 6728 sayılı Kanunun 63. maddesi ile ÇekK md. 5/f.11 hükmünde yapılan değişiklik neticesinde, adli para cezasının ödenmemesi halinde ise hapis cezası yaptırımının uygulanacağı düzenlenmiştir^[41]. Hükme göre; verilen adli para cezalarının ödenmemesi durumunda bu ceza, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un md. 106/f.3 hükmünde yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin doğrudan hapis cezasına çevrilecektir^[42].

6728 sayılı Kanunun 63. maddesi ile ÇekK'da yapılan değişiklikler, hukuk devleti ilkesini düzenleyen Anayasa md. 2 ile kimsenin yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden

[39] Ersoy, s. 288-289.

[40] Detaylı bilgi için bkz: **Yördem, Yılmaz:** "6728 sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler Ve Karşılıksız Çek Sorunsalı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 9, S: 33, (Ocak 2018), s. 358.(347-412).

[41] Maddede sözü edilen hapis cezası zorlama hapsi niteliğindedir. Bu nedenle zorlama hapsi gerçekleşmiş olsa bile, hapis cezasının mahkumiyete bağlı hukuki neticeleri meydana gelmeyecektir. Bkz: **Özgenç**, s. 104.

[42] Çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçuna ilişkin (niteliği, unsurları, içtimal ve yaptırımlar hakkında) bkz: **Özgenç**, s. 78 vd.

alıkonulamayacağını düzenleyen Anayasa md. 38 hükmü kapsamında tekrar Anayasa Mahkemesi'ne taşınmıştır. Mahkeme, 3167 sayılı Kanun'da düzenlenen karşılıksız çek keşide etme suçunun hapis cezası yaptırımına yönelik yapılan başvuru kapsamında vermiş olduğu 2002/165 E., 2002/195 K., 11.12.2002 T. sayılı kararındaki görüşünü korumuştur^[43]. Anayasa Mahkemesi, 6728 Kanun ile öngörülen adli para cezasının, ödenmemesi durumunda doğrudan hapis cezasına çevrilecek olmasını Anayasa'ya ve uluslararası anlaşmalara aykırı olmadığını belirterek, 2016/191 E. ve 2017/131 K. sayılı kararında yapılan itirazları reddetmiştir^[44].

[43] Tartışmalar için bkz: yuk. "I-6728 SAYILI KANUN ÖNCESİ ÇEKE İLİŞKİN KISA BİR BAKIŞ", s. 3 vd.

[44] Daha öncede belirtildiği üzere, Anayasa ve uluslararası anlaşmalarla, sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilememesi durumunda kişinin hürriyetinden yoksun bırakılmayacağı hükme bağlanmıştır. Çek, taraflar arasında herhangi bir sözleşmenin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havale niteliği taşımaktadır. Temelde bir sözleşme ilişkisinin mevcut olmadığı ya da sözleşmenin geçersiz olduğu durumlarda da, çek ayrı bir borç kaynağı olarak varlığını sürdürecektir. Haksız fiilden ya da sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar için de çek düzenlenebilmektedir. Temel ilişki ne olursa olsun, borçlu, borcunu ödemek için çek ihdas ettiğinde, asıl borç ilişkisinin dışında bir kambiyo ilişkisi doğmaktadır. Bu nedenle çek sırf bir sözleşme değildir. Kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir. Niteliği gereği, illetten mücerret olup temelinde her zaman bir sözleşme bulunması zorunlu değildir (Bkz: **Öztan**, s. 219-220; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s.233, 235).

Bununla birlikte gerek Anayasa'da gerekse uluslararası sözleşmelerde, doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmesi açısından imkânsızlığın söz konusu olması durumunda, yani zorunluluk halinde özgürlüğü kısıtlama yasağı öngörülmüştür. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 No'lu Protokol'ün 1. maddesi ve Anayasa'nın 38. maddesinde, sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine *getirilmemesinden* değil yerine getirilememesinden söz edilmektedir. Bu itibarla öngörülen suç, objektif (kusursuz) sorumluluğu gerektirmemektedir. Bkz: **Albayrak, Hakan/Bozdağ, Ahmet**: "*Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebepiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme*", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 2018, S:33, Yıl:9, s. 248-249; **Sancar, Türkan**: "*Ekonomik Suç Gerçekliği Karşısında "Ekonomik Suça Ekonomik Ceza Söylemi"*", Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Ankara 12.01.2002, s. 4; **Kendigelen**, s. 409.

Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu kararın değerlendirilmesi noktasında, havale ilişkisinde sözleşme niteliğinin mevcut olup olmadığı da, üzerinde durulması gereken diğer bir husustur. Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun "*Havale, bir akittir ki onunla muhalünaleyh, bilve kale kendi namına kabza salabiyettar olan muhalünlehe muhil hesabına nakit veya kıymetli evrak veya sair misli şeyler itasına mezun kılınır.*"

2- Karekodlu Çek Uygulaması

6728 sayılı Kanun dahilinde, karşılıksız çek sorunu ile mücadele kapsamında öngörülen ve elektronik çek bağlamında önem arz eden asıl esaslı

hükmünü içeren 457. maddesinde havalenin, sözleşme niteliğinde olduğuna ilişkin bir düzenleme öngörülmüştür. Ancak Kanun'un geçerli olduğu müddet içerisinde dahi genel kabul, havalenin sözleşme olmadığına ilişkindir. Öyle ki, havalenin niteliğine ilişkin tartışmalar, söz konusu işlemin çifte yetki vermek mi, yoksa temsil yetkisi vermek mi olduğu hususunda gelişmiştir (Bkz: **Kocaman, B. Arif:** "*Havalenin Hukuki Niteliği Üzerine*", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 1994, C. 49, Sayı:1, s. 291). Mer'i 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 555. maddesine göre ise havale; *havale edenin, kendi hesabından para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini, bunları kendi adına kabul etmek üzere de havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukuki işlem* olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda havale, tek taraflı bir hukuki işlem niteliğindedir. TBK md. 555-560 hükümleri çerçevesinde havale, çifte yetkilendirme olarak kabul edilmiştir. Eren'in de belirttiği gibi bu kapsamda havale bir sözleşme niteliği arz etmemektedir. Zira havalenin iki taraflı bir hukuki işlem olan sözleşmeden ziyade, tek taraflı bir hukuki işlem olarak nitelendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi'nin kararında herhangi bir tereddüt vücut bulmamaktadır. (Bkz: **Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014, s.1148; **İslamoğlu, Gülşah:** "*Havale*", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi", ERÜHFD, Yıl: 2019, C. XIV, Sayı: 2, s. 527). Bir diğer itiraz, ÇekK m. 5/f.1 hükmünün beşinci cümlesinde belirtilen kişilere yaptırım öngörülmesine ilişkin olarak Anayasa md. 38/f.7 hükmünde düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsi olması ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin olarak ileri sürülmüştür. Zira ileri tarihli çekler açısından, ibraz süresine kadar geçecek süre içerisinde tüzel kişi adına çek düzenlemeye yetkili kişilerin değişiklik gösterebileceği belirtilmiştir. Başkasının düzenlemiş olduğu çekten dolayı, ilgili hükümde sayılan kişilere ilişkin yaptırım öngörülmesinin Anayasa md. 38/f.7 hükmünü ihlal ettiği iddia olunmuştur. İleri tarihli çekler açısından sonuç doğurmak üzere, düzenlendiği tarihte suç teşkil etmeyen bir fiil dolayısıyla cezai yaptırım öngörülmesinin, suçta ve cezada kanunilik ilkesini düzenleyen Anayasa md. 38/f.1 hükmü ile bağdaşmayacağı belirtilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi, Anayasa md. 38 hükmü çerçevesinde öngörülen suç ve cezanın kanuniliği ve ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkelerine dayanan itirazları haklı bulmamış ve reddetmiştir. Karar kapsamında amacın, ÇekK md. 5/f.1 hükmünde öngörülen çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı yaptırım uygulanacak kişiler geniş tutulmak suretiyle, karşılıksız çek düzenleme suçunun aynı tüzel kişi için tekrar işlenmesinin engellenmesi olduğu belirtilmiştir. Mahkemenin kararı çeşitli boyutlarıyla tartışmaya müsait olmakla birlikte, çalışmanın kapsamı ve içeriği nedeniyle bu tartışmalara girmekten imtina edilmiştir. Bahse konu karara ve Mahkeme gerekçesine ilişkin bkz: <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 05.09.2019).

değişiklik karekodlu çek uygulamasıdır^[45]. Zira 6728 Sayılı Kanun ile TTK md. 780-781 ve ÇekK md. 2 ve 3'te bu hususta önemli yenilikler yapılmıştır. İlâveten, TTK md. 780/f.4 hükmüne dayanarak 31.12.2016 tarihli ve 29935 sayılı Çeklerde Karekod Okutulmasına İlişkin Tebliğ çıkarılmıştır^[46].

Çekin şekil unsurları TTK'nın 780. maddesinde ele alınmıştır. Buna göre; *çek kelimesi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale niteliği, muhatabın ticaret unvanı, düzenlenme tarihi ve düzenleyenin imzası*, çekin zorunlu unsurları arasında sayılmıştır. Söz konusu unsurların zorunlu olarak nitelendirilmesinin sebebi, TTK md. 781/f.1 hükmü gereğince diğer tüm unsurlar mevcut olup, bir zorunlu unsurun mevcut bulunmaması halinde bahse konu senedin çek ve dolayısıyla kıymetli evrak niteliği kazanamayacak olmasından ileri gelmektedir^[47].

[45] **Oğuz, Sefer/Demirkapı, Ertan/Okuyan, H. Aydın:** “*Türk Çek Uygulamasında Hukuki Değişikliklerin Değerlendirilmesi*”, Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi / 2017 Cilt: XII Sayı: II, s. 183.

[46] 31.12.2016 tarih ve Sayı : 29935 (3. Mükerrer) Resmi Gazete.

[47] Öğretideki yazarların büyük çoğunluğu özel Kanundaki hususların çekin zorunlu unsurları arasında olmadığını dolayısıyla bunların bulunmamasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini, çekin kambiyo senedi niteliğinde geçerli bir senet olabilmesi için TTK'da yer alan unsurları taşımasının gerekli ve yeterli olduğunu belirtmektedir. Diğer bir görüşe göre ise, Çek Kanununda belirtilen hususlar çekin mecburi şekil şartları içinde yer almaktadır. Bkz: **Köle, Mehmet/ Görgülü Fatma:** “*Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları Ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları*”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 35, Yıl: 2016, s. 85 vd.; **Göle, Celal;** Çek Hukuku, Ankara 1989, s. 6; **Reisoğlu,** s. 46; **Özdamar,** s.118; **Yıldız, Şükrü:** “*4814 Sayılı Yeni Çek Kanununun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkabilecek Bazı Sorunlar*”, <http://www.eakademi.org/makaleler/syildiz-1.htm> (Erişim Tarihi:16/06/2020); **Donay, Süheyl:** Son Değişikliklerle Çek, Kırklareli 1990, s. 13; **Kınacıoğlu, Naci:** Kıymetli Evrak Hukuku, V. Bası, Ankara 1999, s. 266; **İmregün, Oğuz:** Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1998, s. 121; **Bozer/Göle,** s. 225 vd.

Bununla birlikte Yargıtay verdiği 14.12.1994 tarih ve E., 92/5 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında çekin unsurları hakkında şöyle bir sonuca varmıştır: “*Çekin zorunlu unsurları TTK'nın 692-693. maddelerinde gösterilmiştir. 3167 sayılı Çek Kanununun 3. maddesi de dikkate alındığında a)banka tarafından mevzuattaki tanıma uygun şekilde bastırılmış çek yaprağı olması, b) Bu çek yaprağının çek kelimesini, c) Hesabın bulunduğu muhatap banka şubesinin adı ve keşidecinin hesap numarasını, d) Kayıtsız şartsız bir bedelin ödenmesi için havalesi, e) Keşide günü ve yerini ihtiva etmesi zorunludur.*” Böylece Yargıtay Çek Kanunundaki unsurların da zorunlu olduğu sonucuna varmıştır (Karar için bkz: YKD. Mayıs 1993, s. 663). Bunun yanı sıra çeşitli Yargıtay kararlarında da söz konusu özel unsurların çekte

6728 sayılı Kanununun 70. maddesiyle, çekin unsurlarının belirtildiği TTK md. 780/f.1 hükmünde sayılan unsurlara (g) ve (l) bendi olarak “*banka tarafından verilen seri numarası*” ve “*karekod*” da ilave edilmiştir. Bununla birlikte anılan Kanununun 72. maddesi ile TTK’ya dahil edilen Geçici 11. madde^[48] çerçevesinde, 31.12.2016 tarihinden sonra bankalar tarafından çek hesabı sahiplerine TTK md. 780 gereği karekod ve banka tarafından verilen seri numarası bulunmayan çek yapraklarının verilmeyeceği, 31.12.2016 tarihinden evvel basılan çeklerde ise bahsi geçen unsurların aranmayacağı ifade edilmiştir. Böylelikle bu düzenleme ile 31.12.2016 tarihine dek ihtiyari olan karekodlu çek kullanımı zorunlu hale getirilmiştir. Ancak bahse konu tarihten evvel basılmış olan çeklerin ise ne zamana dek geçerli olacağına ilişkin ne TTK ne de ÇekK kapsamında herhangi bir düzenlemeye yer verilmeyerek, söz konusu çeklerin geçerliliği tartışmalı hale getirilmiştir^[49].

Türkiye, her bir çek yaprağında muhatap banka tarafından yerleştirilen karekodun bulunmasını yasal bir zorunluluk haline getiren ilk ülke olarak, diğer zorunlu unsurların tümü mevcut olsa dahi, karekodun çek yaprağında yer almamasını senedin çek niteliği kazanmasına engel saymıştır^[50]. Buna karşın, 6728 sayılı Kanun ile ilave edilen TTK md. 781/f.4 hükmü doğrultusunda, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde seri numarası ve/veya karekodun bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemeyecektir.

Karekodun çekin zorunlu unsuru haline getirilmesiyle hiç şüphesiz, düzenlenen çekin karşılıksız çıkma riskinin azaltılması ve bu sayede çeke duyulan güvenin artırılması hedeflenmiştir. Nitekim çek üzerinde yer alan

yer almasının zorunlu olduğu yönünde hükme varılmıştır, Söz konusu kararlar için bkz: **Reisoğlu**, s. 47, dpnt. 79; **Donay**, s. 13; **Narbay, Şafak**: “*3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun da Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun Çekte Şekil Şartları ve Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü Konuları Açısından İncelenmesi*”, A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, Sayı: 1-2, Erzincan 2003, s. 476-477.

[48] **GEÇİCİ MADDE 11 – (Ek: 15/7/2016-6728/72 md.) (1) 31/12/2016 tarihinden sonra bankalarca çek hesabı sahiplerine 780 inci maddeye bu Kanunla eklenen hüküm gereğince bulunması gereken karekod ve seri numarası unsurlarını içermeyen çek yaprağı verilemez. 31/12/2016 tarihinden önce basılan çeklerde bu unsurlar aranmaz.**

[49] Tartışmalar için bkz: **Köle/ Görgülü**, s. 96; **Kendigelen**, s. 138 vd.

[50] TTK md. 781/f.1 hükmü ile, karekodun da yer aldığı 780. maddede ifade edilen unsurlardan birinin senette bulunmamasının senedin çek olarak kabulünü engelleyeceği düzenlenmiştir.

karekodun “*Findeks*” adı verilen bir uygulama ile okutulması suretiyle, çek alacaklıları, ellerinde bulunan çek ile çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere^[51] ilişkin verilere erişim sağlayacak ve çeki düzenleyen kişinin ödeme kabiliyeti ve istikrarına ilişkin değerlendirmede bulunma fırsatına sahip olacaktır. Karekod ile çek hesabı sahibi ya da cirantanın rızası aranmaksızın hangi bilgilerin üçüncü kişilerin erişimine sunulacağı 780. maddenin ikinci fıkrasında ve Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ’in 4. maddesinde sıralanmıştır^[52]. Böylelikle hamil, bahse konu uygulama üzerinden olumlu rapor alınması ile çeki kabul edip etmeyeceğine karar verebilecektir.

[51] Hükümde geçen “*çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere*” ibaresi geniş bir ifade olup, yanlış anlaşılmaya müsaittir. Şöyle ki; çek hesabı sahibi haricinde, çek hesabı sahibine ait çek yapraklarının kullanılması dolayısıyla çek düzenleyebilecek kişiler ancak temsilci olabilir. Bu bağlamda “çeki düzenleyenler” ibaresi ile çek hesabı sahibi adına çek düzenlemeye yetkili olan ve bu yetkilendirmeye ait bilgilerin Findeks uygulamasına kaydedildiği kişiler kastedilmektedir. Bkz: **Narbay, Şafak/Güney, Zehra**: “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin “Çekte Şekil Şartları” Bakımından Değerlendirilmesi”, Terazi Hukuk Dergisi 2017, Sayı: 126, s. 49.

[52] TTK m. 780/2 hükmü uyarınca Karekod ile;

- a) *Çek hesabı sahibinin adı, soyadı veya ticaret unvanı,*
- b) *Çek hesabı sahibinin tacir olması hâlinde, ticaret siciline tescil edilen yetkililerinin adı, soyadı veya ticaret unvanı,*
- c) *Çek hesabı sahibinin, çek hesabı bulunan toplam banka sayısı,*
- d) *Çek hesabı sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarı,*
- e) *Düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin adedi ve tutarı,*
- f) *Son beş yıl içerisinde ibrazında ödenen çeklerin adedi ve tutarı,*
- g) *İbraz edilen ilk çekin ibraz tarihi,*
- h) *İbraz edilen son çekin ibraz tarihi,*
- ı) *İbrazında ödenen son çekin ibraz tarihi,*
- i) *Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören ve halen ödenmemiş çeklerin adedi ve tutarları,*
- j) *Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören ve sonradan ödenen çeklerin adedi ve tutarı,*
- k) *Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören son çekin ibraz tarihi,*
- l) *Çek hesabı sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı, varsa yasaklama kararının tarihi,*
- m) *Her bir çek yaprağı ile ilgili olarak tedbir kaydı olup olmadığı,*
- n) *Çek hesabı sahibi tacirse, iflasına karar verilip verilmediği, iflasına karar verilmişse kararın tarihi,*

çek hesabı sahibi ya da cirantanın rızası aranmaksızın çek alacaklıları ve üçüncü kişilerin erişimine sunulur. Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ md. 4 çerçevesinde de TTK m. 780/2 hükmünde sayılanlara ilaveten; muhatap bankanın ticaret unvanı ve seri numarası da bu kapsama dahil edilmiştir.

Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ'in 3. maddesinin (b) bendinde karekodun tanımı yapılmıştır. Buna göre karekodun; *TTK md. 780/f.1 hükmü uyarınca çekin unsurlarından olan ve çek üzerine kare veya dikdörtgen olarak basılabilen, TTK md. 780/f.2 ve bu Tebliğ kapsamında sayılan diğer bilgilere erişilmesine ve bunların raporlanmasına olanak sağlayan iki boyutlu barkodu*, ifade ettiği belirtilmiştir.

Karekoda ilişkin işlemlerin tümü, Tebliğin md. 3/f.1 (ç) bendinde; 6102 sayılı Kanununun 780 inci maddesinin ikinci fıkrasında ve anılan Tebliğde yer verilen diğer bilgilere erişilmesini sağlayan sistem olarak tanımlanmış "Karekod Okutma ve Bilgi Paylaşım Sistemi" üzerinden gerçekleştirilmektedir. Anılan düzenlemenin (h) bendinde ise, Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi ve/veya Yetkili Bilgi Alışveriş Kuruluşu bu sistemin işleticisi olarak öngörülmüştür. "Yetkili Bilgi Alışveriş Kuruluşu" da anılan hükmün (ı) bendinde; *5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73 üncü maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca kurulmuş olan ve Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezinin, 5411 sayılı Kanununun Ek 1 inci maddesinin onbirinci fıkrası kapsamında bilgi alışverişini gerçekleştirdiği şirket*, olarak tanımlanmıştır.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) nezdinde kurulan Risk Merkezi^[53] faaliyetleri, TBB adına Kredi Kayıt Bürosu A.Ş (KKB) tarafından yürütülmektedir. Bahse konu Tebliğin ilgili maddesinde Yetkili Bilgi Alış Veriş Kuruluşu olarak tanımlanan ve 11 Nisan 1995 tarihinde kurulmuş olan KKB, TBB Risk Merkezi'ne vekaleten tüm operasyonel ve teknik faaliyetleri kendi bünyesinde yürütmekte ve Risk Merkezi üyesi finansal kuruluşlara veri toplama ve paylaşım hizmeti vermektedir^[54].

[53] 6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na Ek Madde 1 ve Geçici Madde 28 ilave edilmiştir. Ek Madde 1 ile TBB nezdinde, kredi kuruluşları ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na uygun görülecek finansal kuruluşların müşterilerinin risk bilgilerini toplamak ve söz konusu bilgileri bu kuruluşlar ile gerçek veya tüzel kişilerin kendileriyle ya da onay vermeleri koşuluyla özel hukuk tüzel kişileri ile de paylaşılmasını sağlamak üzere Risk Merkezi kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) nezdindeki Risk Santralizasyon Merkezi'nin de Türkiye Bankalar Birliği'ne devri ile Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi, 28 Haziran 2013 tarihinde faaliyete geçmiştir. Bkz: TCMB Yıllık Faaliyet Raporu 2013, <http://www3.tcmb.gov.tr/yillikrapot/2013/tr/m-2-5-1.php> (Erişim Tarihi: 03.02.2020).

[54] KKB, 2017 yıl sonu itibarıyla 44 banka, 61 faktoring, 23 leasing, 4 sigorta, 14 tüketici finansman, 7 varlık yönetim şirketi ve 3 diğer olmak üzere toplam 156 üyeye sahiptir.

Uygulamada Karekod Okutma ve Bilgi Paylaşım Sistemi, KKB tarafından hayata geçirilen, bireylere ve reel sektöre yönelik olarak tasarlanmış Findeks adı verilen, yeni bir finansal hizmet platformu üzerinden yürütülmektedir.

31.12.2016 tarihinden sonra basılan çek yapraklarında karekod yasal bir zorunluluk haline geldiğinden, çek hesabı açtıracak kişi tarafından karekodlu çek, muhatap bankadan talep edilecek, kişi Findeks uygulamasına üye değilse banka tarafından üyeliği gerçekleştirilecektir. Tebliğin 7. maddesi dahilinde, lehine karekodlu çek düzenlenen gerçek ya da tüzel kişinin teslim aldığı çeki en geç ibraz tarihine kadar Karekod Okutma ve Bilgi Paylaşım Sistemine kaydetmesi gerektiği öngörüldüğünden, çeki elinde bulunduran hamil de akıllı cihazına Findeks uygulaması yükleyerek karekodu bu uygulamada okutmak durumundadır. Bu sayede çek yaprağının doğruluğu ve keşidecinin geçmiş çek ödeme performansına ilişkin özet bir rapora ulaşılabilecektir. Tebliğin 12. maddesi gereğince, bu düzenleme 31.12.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tarihe dek bahse konu durum lehdarın takdirine bırakılmıştır. Ancak 31.12.2017 tarihinden sonra lehdar veya hamiline yazılı çekler açısından çeki elinde bulunduran yetkili hamil, en geç ibraz tarihine kadar çeki Karekod Okutma ve Bilgi Paylaşım Sistemine kaydetmediğinde yaptırımın ne olacağı hususu belirsizdir. Tebliğin 7. maddesinde bu hususun gerçekleştirilmesi zorunluluk olarak öngörülmüştür. Bununla birlikte kanaatimizce belirtilen davranışın gerçekleştirilmemesine ilişkin yaptırımın başvuru hakkının kaybı şeklinde anlaşılması gerekir.

Çeki kabul etme kararının doğru bir şekilde verilebilmesi için, çek keşidecinin geçmiş çek ödeme bilgilerinin sağlandığı bir sistem ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç Findeks üzerinden temin edilen ve kişinin ya da kurumun borçlarını ve ödeme alışkanlıklarını gösteren Çek Raporu ile sağlanmaya çalışılmıştır^[55]. Tebliğin md. 3/f.1 (c) bendi hükmünde Karekodlu Çek Raporu; *karekodun okutulması suretiyle TTK md. 780/f.2 ve Tebliğde yer verilen bilgileri içeren ve Karekod Okutma ve Bilgi Paylaşım Sistemi üzerinden sunulan rapor*, şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu raporda, çeki düzenleyen ve hesap sahibi hakkında, geçmişte kullanılmış olan ve hali

<https://www.kkb.com.tr/hakkimizda> (Erişim Tarihi: 30.03.2020).

[55] <https://www.findeks.com/kurumsal-hizmetler> (Erişim Tarihi: 03.02.2020).

hazırda keşide edilmiş fakat ödemesi yapılmamış tüm çeklere ilişkin olumlu ve olumsuz bilgilerin yer alacağı öngörülmüştür^[56].

Çek hamili, çek raporuna ait bilgilere ulaşmak suretiyle, çek hesabı sahibinin ve çek düzenleyenin tüm ödeme alışkanlıklarını, geçmişe ait ödenmiş ve ödenmemiş çeklerini, geçmişinde karşılıksız çek olup olmadığını öğrenebilmektedir. Rapor ile çek hesabı sahibinin ve düzenleyenin onayı aranmaksızın çek hamili, ilgili kişilerin tüm bankalardaki çek kullanım bilgilerine erişebileceğinden, karşılaştırmalı bir değerlendirme yapabilme imkanına sahip olacaktır. Ayrıca hamil, sadece çek endeksini^[57] görmek suretiyle de çek bedelini tahsil edip edemeyeceğine ilişkin fikir sahibi olabilmektedir.

Tebliğin md. 8/f.2 hükmü çerçevesinde Sistem İşleticisinin sorumluluğu, sadece kendisine iletilen bilgilerin sistem vasıtasıyla okutturulması veya raporlanmasıyla sınırlı olup, bilgilerin doğruluğu veya güncelliği banka ya da kaynak kuruluşun sorumluluğuna tabi kılınmıştır^[58]. Karekodu okutarak belirtilen bilgilere erişilmesi ve ödeme kabiliyetinin görüntülenmesi çek hamilinin lehinedir. Ancak ödeme kabiliyetine ilişkin olarak erişilen bilgi oldukça olumlu olsa dahi, bu durum çekin karşılıksız çıkmayacağına ilişkin bir garanti sunmamaktadır.

Genel itibarıyla olumlu bir çerçeve çizen karekodlu çek uygulamasının tartışmaya açık düzenlemeleri de mevcuttur. TTK md. 780/f.2 ve Çeklerde

[56] İlgili Tebliğ md. 4/f.3 çerçevesinde bahsi geçen bilgiler, Sistem İşleticisi tarafından bankalardan, kaynak kuruluşlardan ve çek lehdarlarından ilgili mevzuat çerçevesinde temin edilecektir. Bu bilgilerden Sistem İşleticisine iletilmemiş olanlara, karekodlu çek raporunda yer verilmeyecektir.

[57] Çek Endeksi, çek keşide eden gerçek ve tüzel kişilerin son 36 aylık dönemdeki çek ödeme bilgilerinden hareketle oluşturulan, keşidecilerin çek ödeme davranışlarının özeti niteliğinde bir göstergedir. Keşidecinin çek kullanım alışkanlığını ve güvenilirliğini özetleyen Çek Endeksi, gerçek ve tüzel kişi çek ödeme bilgilerinden hareketle oluşturulmuş piyasaya yönelik puana dayalı grafiksel bir risk analizidir. Çek endeksi, 0 ile 1.000 puan aralığında bir sayıdır. Çek sahibi kişi ya da kurumun, düzenlemiş olduğu çeklerden hiçbirini ödememesi halinde çek endeksi 0, çeklerin tümünü ödemesi halinde 1.000'dir. Ayrıca kişinin arkası yazılmış olup halihazırda ödenmemiş bir çeki dahi mevcut ise, çek endeksi 1 ile 500 puan arasında; arkası yazılmış, sonradan ödenmiş çeki bulunan kişi ya da kurumlara ait çek endeksi ise 501-999 puan arasında belirlenmektedir. Detaylı bilgi için bkz: <https://www.kkc.com.tr/assets/pdf/rapor-okuma.pdf>, ve <https://www.kkb.com.tr/urunler/cek-endeksi>

[58] <https://www.dunya.com/ekonomi/10-soruda-karekodlu-cek-haberi-344789> (Erişim Tarihi:20.03.2020).

Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ md. 4 çerçevesinde belirtilen bilgilere, çeklerde yer alan karekodun okutulması suretiyle, çek hesabı sahibi ya da cırantanın rızası olmaksızın, üçüncü kişilerin erişimi mümkün olabilmektedir. Belirtilen bilgilerin son derece detaylı olması ve rıza aranmaksızın üçüncü kişilerin erişimine sunulması hususu kişisel verilerin korunması bağlamında önemli sorunları da beraberinde getirmektedir^[59]. Zira söz konusu bilgiler 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun ve Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde kişisel veri niteliği arz etmektedir. Söz konusu veriler, üçüncü kişilerin erişimine açık olabileceğinden, bu bağlamda kötüye kullanılmaya da müsaittir. Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinde, kişisel verilerin işlenmesinde uyulması zorunlu ilkelere yer verilmiştir. İşlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma ilkesi de bunlardan biridir. Ancak karekodlu çek ile lüzumundan fazla, detaylı ve önemli bilgiler erişime açılmıştır. Dolayısıyla düzenleme ile ulaşılmak istenen, çekte duyulan güvenin artması, karşılıksız çek ile mücadele amaçları ile buna çözüm olarak sunulan erişime açık bilgilerin ne derece ölçülü olduğu tartışmalı hale gelmiştir. Kanaatimizce ilgili düzenlemelerde erişime sunulu, doğrudan kişinin ödeme güvenilirliğini ortaya koymayan kişisel bazı bilgilerin sınırlandırılması gerekmektedir.

01.01.2017 tarihinden itibaren bütün çeklerin karekodlu olarak basılması ve karekodlu çek talebinde bulunacak kişilerin çek hesabı açmadan önce Findeks üyesi olmaları, yukarıda açıklandığı üzere zorunlu hale getirildiğinden, hesap sahibinin kişisel verileri, hesabın bulunduğu bankadan bağımsız olarak Kredi Kayıt Bürosu tarafından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında “*Veri Sorumlusu*” sıfatıyla işlenmektedir. Nitekim hesap sahibinin kişisel verileri Findeks platformuna üye olma aşamasında (KKB'nin sunduğu ürün ve hizmetleri kullanmak için doğrudan KKB'ye ya da KKB'nin destek hizmeti aldığı kuruluşlar aracılığıyla yapılan başvurular esnasında, KKB'nin sahibi olduğu ya da hizmet aldığı Çağrı Merkezi'yle yapılan görüşmelerde, ürün ve hizmet sözleşmeleri imzalanırken, hizmet verilen ya da hizmet alınan kuruluşlar aracılığıyla) 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun sırların saklanmasıyla ilişkin 73. maddesinin 4 üncü fıkrası

[59] **Türkmen, Sevgi:** “*Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rızanın Aranmadığı Haller*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), İstanbul 2019, s. 182.

kapsamında kredi kuruluşlarına ve finansal kuruluşlara verilen hizmetler kapsamında toplanmaktadır. Söz konusu veriler, mezkur Kanunun ilgili hükmü dahilinde hizmet verilen kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlarla, hizmet verilen kişi, kuruluş ve kuruluş birlikleriyle, destek hizmeti alınan ya da alınması planlanan kişi ve kuruluşlarla, yasal mevzuat gereği bilgi verilmesi zorunlu olan idari ya da resmi makamlarla paylaşılmaktadır^[60].

6698 sayılı Kanununun 10. maddesi gereğince kişisel verilerin elde edilmesi sırasında veri sorumlusu veya yetkilendirdiği kişinin, ilgili kişilere gerekli aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi yasal bir zorunluluktur. Aynı şekilde Kanunun veri güvenliğine ilişkin 12. maddesine göre veri sorumlusu, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini, kişisel verilere hukuka aykırı olarak erişilmesini önlemek ve kişisel verilerin muhafazasını sağlamak ile yükümlüdür. Veri sorumlusu bu yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla uygun güvenlik düzeyini temin etmeye yönelik gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri de almak zorundadır. Veri sorumlusu, kişisel verilerin kendi adına başka bir gerçek veya tüzel kişi tarafından işlenmesi hâlinde, gerekli tedbirlerin alınması hususunda bu kişilerle birlikte hukuki açıdan müştereken sorumlu kılınmıştır^[61]. Dolayısıyla, Findeks üyeliği sırasında veri sorumlusu olarak kişisel bilgileri toplayan Kredi Kayıt Bürosu karşısında çek hesabı açılan bankanın doğrudan bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Konunun diğer taraftan, bireyin kendisinde veya üçüncü kişilerin elinde bulunan kişisel verilerini kontrol etme ve silme hakkı olarak tanımlanan *unutulma hakkı* çerçevesinde de değerlendirilmesi mümkündür. Unutulma hakkı bireyin üçüncü kişilerin bilmesini istemediği kişisel verilerinin silinmesini, dijital platformlarda unutulmayı isteme hakkı olup, kişinin geçmişini ve geleceğini serbestçe şekillendirme suretiyle dijital platformlarda kişisel verilerini özgürce kullanma veya kullandırmama isteğinin bir sonucudur^[62].

[60] Detaylı bilgi için bkz: <https://www.findeks.com/findeks-hakkinda/kisisel-verilerin-korunmasi-kanunu-bilgilendirme> (Erişim Tarihi: 03.08.2020).

[61] Detaylı bilgi için bkz: <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/2040/Veri-Guvenligine-Iliskin-Yukumlulukler#:~:text=Veri%20sorumlusu%2C%20ki%2C%20ki%20Fisel%20verilerin%20kendi,i%20tedbir%20alma%20y%C3%BCk%C3%BCml%C3%BCl%C3%BC%20alt%C4%B1ndad%C4%B1r.> (Erişim Tarihi: 03.08.2020).

[62] **Akgül, Aydın:** “*Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: “Unutulma Hakkı ve AB Adalet Divanı’nın “Google Kararı”*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl: 2016, Say: 116, s. 17.

Bu çerçevede söz konusu bilgiler doğrultusunda, çek hesabı sahibinin geçmişe yönelik bilgilerini de kapsayan bir değerlendirme sonucu, ödeme kabiliyetine yönelik bir raporun üçüncü kişilerin erişimine rızası aranmaksızın sunulması, söz konusu raporun olumsuz olması ve kişinin ticari itibarını zedelemesi ihtimallerini, bu hak dahilinde de değerlendirmek mümkün olacaktır^[63].

TTK md. 780/f.2 ve Tebliğ md. 4 hükümleri, bir yandan çeki duyulan güveni artırırken, diğer taraftan çekin tedavülünü denge gözetmeksizin zorlaştırabilmektedir. Zira uygulamada çek, para gibi tedavül etmesi dolayısıyla tercih edilmektedir. Oysa karekodlu çek ile birlikte, muhtelif kayıt ve bilgilere erişim kolayca gerçekleştiğinden, tedavül bir açıdan zorlaşmaktadır. Diğer yandan, çekin karşılıksız çıkması riskini azaltmak suretiyle hamil açısından ödeme aracı olarak kullanımına ilişkin güven sağlanmaktadır. Karekodlu çek uygulaması, kayıt dışı ekonominin önlenmesi, kara paranın aklanmasının engellenmesi gibi hususlara da hizmet etmektedir. Ancak bütünüyle gizli ya da bütünüyle şeffaf bir sistem öngörülmesi yerine, kamu menfaati ile ticari hayat arasında mümkün olduğunca denge sağlanmalıdır.

III- ÇEK TAKAS SİSTEMİ

Çekler de diğer kıymetli evraklar gibi aynı zamanda bir ibraz senedir. Bu sebeple, çekte de ibraz mecburiyeti söz konusudur. Ancak çekin mutlaka muhataba ibrazı zorunlu değildir. Nitekim TTK md. 798 ile bir takas odasına ibrazın da ödeme için ibraz yerine geçeceği kabul edilmiştir^[64].

Elektronik çek uygulamasına geçiş sürecinde önemli basamaklardan birisini de Takasbank nezdinde yürütülmekte olan çek takas sistemi oluşturmaktadır. Sistemin işleyişi 02.07.2018 tarihinde yürürlüğe giren Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik kapsamında ele alınmıştır. İlgili Yönetmelikte takas

[63] Unutulma hakkının uygulanması, yakın zamanda yürürlüğe giren 7253 sayılı *İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un getirdiği yeni düzenlemeler kapsamında tekrar tartışılır hale gelmiştir (Bkz: 31.07.2020 Tarih ve 31202 Sayılı RG).

[64] Çekin, aynı bankanın başka bir şubesine veya takas odasına sunulması ödenme için ibraz yerine geçer. Takas odası, çekin muhataba ibraz edileceği kuralının gerçek anlamdaki tek istisnasıdır. Detaylı bilgi için bkz: **Öztan**, 2017, s. 269-271; Yarg. 12. HD. 17.11.1994, E. 13951, K. 14481, bkz: **Eriş** (2003), s. 117; **Başbuoğlu, Tarık**: Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu (TTK md. 1-815), C. I, Ankara 1988, s. 948; **Reisoğlu**, 210-211.

işlemi, katılımcılara^[65], ibraz edilen muhatap katılımcılara^[66] ait çeklere ilişkin bilgilerin elektronik ortamda takas odasına iletilmesi, provizyon alınmasına aracılık edilmesi ve netleştirme işlemi, olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda takas faaliyetlerinin yürütüldüğü ortam olarak tanımlanan takas odaları da, daha kapsamlı bir açıklamayla; bankalar veya diğer finansal kuruluşlarda bulunan, çek ve senet gibi ödeme araçlarından doğan borç ve alacakları nakit para kullanılmadan muhasebe işlemleriyle karşılıklı olarak tasfiye edilmesini sağlayan birim, şeklinde izah edilebilmektedir.

Günümüzdeki elektronik çek takası uygulamalarının başlangıcı, çeklerin fiziken takas odalarına getirilerek yetkili temsilciler tarafından teslim alınıp, hesapların sorgulanması ve sorgulama sonucunda oluşan bilgilere göre çeklerin ibraz edildikleri banka şubeleri tarafından ödenmesi şeklinde gerçekleşen uygulamalara dayanmaktadır. Çekin kullanılmasında olduğu gibi, takas odalarının ilk olarak ortaya çıkması da İngiltere’de gerçekleşmiş, onsekizinci yüzyılda büyük İngiliz bankalarının memurları, tahsildarlar, tahsil için taşıdıkları çekleri banka banka gezdirmektense önceleri kahvehanelerde toplanıp kendi aralarında takas etmeye başlamışlar, sonrasında bu tarz hareketlerin faydalı olduğunu gören muhtelif bankalar birleşerek bugünkü anlamıyla takas odalarını kurmuşlardır.^[67]

Ülkemizde çek takas işlemleri ilk olarak Osmanlı Bankası bünyesinde yürütülmeye başlanmıştır. 1931 yılında TCMB’nin kurulmasının ardından, İstanbul’da bulunan takas odasında yürütülen faaliyetler 1933 yılından sonra TCMB nezdinde gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, mülga 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’un 6. maddesindeki yetki uyarınca çek takas faaliyetleri, TCMB tarafından kurulan ve tüzel kişiliği haiz bir kuruluş olan Bankalararası Takas Odaları Merkezi’ne devredilmiştir. BTOM’un kuruluşunun ardından, 3.5.1986 tarihinde Bankalararası Takas Odaları İşlemleri İzahnamesi, BTOM

[65] 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tâbi bankalar ile Bankayı (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Anonim Şirketini) ifade etmektedir (md. 4/f. (b)).

[66] Çekin keşide edildiği hesabın bulunduğu katılımcıyı ifade etmektedir (md. 4/f. (ç)).

[67] **Aksoy, Ömer Cem:** “Türkiye’de Çek Takası Ve Çek Takası Verileri Işığında Çek Kullanımının İncelenmesi”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Uzmanlık Tezi, Ankara 2016, s. 14.

Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiş ve fiziken ibrazlı çek takası bu izahname hükümleri çerçevesinde ifa edilir hale gelmiştir^[68].

Fiziken ibrazlı çek takasında takas faaliyetleri, çeklerin muhatap banka şube temsilcisine teslim edilmesi için çeklerin fiziki olarak takas odalarına getirilerek tasnif edildiği “*tasnif*” ve “*tesviye*” toplantısı olmak üzere iki toplantı çerçevesinde yürütülmüştür. Fiziken ibrazlı çek takasında ilk toplantıda, çeklerin şube temsilcileri tarafından getirilmesi ve kendi bankalarına ait çeklerin teslim alınması; ikinci toplantı olan tesviye toplantısında ise çeklere ilişkin provizyon sonuçlarının paylaşılması ile karşılıksız kalan ya da herhangi bir sebeple ödenmeyen çeklerin muhatap banka şubesi temsilcilerine iadesi işlemleri gerçekleştirilmiştir^[69].

18.10.1993 tarihi itibarıyla BTOM bünyesinde, teknolojik gelişmelerin de etkisiyle çek takasının daha hızlı ve kolay gerçekleştirilmesi amacıyla, çeklerin takas odalarına getirilmeden sadece çek bilgilerinin elektronik ortamda değiştirilmesi şeklinde gerçekleştirilen fiziken ibrazsız çek takası, diğer bir ifadeyle elektronik çek takası uygulaması süreci başlatılmıştır. Elektronik çek takas sisteminin hizmete alınmasıyla, çeklerin fiziki değişimine dayanılarak yapılan takas işlemleri ile beraber çek bilgilerinin (banka/şube kodu, çek hesap numarası, çek numarası, keşide tarihi, keşide yeri, çek tutarı) elektronik ortamda BTOM aracılığıyla bankalar arasında değiştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Bu sayede bankalar; çeklerin banka temsilcileri tarafından takas odalarına getirilme maliyet ve sorumluluğundan kurtulmuş, müşterilerine hızlı ve güvenilir çek takası hizmetini sunabilir hale gelmişlerdir^[70].

Bu kez, 5941 sayılı Çek Kanunu'nun, TCMB'nin BTOM bünyesinde yürütülmekte olan elektronik çek takası faaliyetlerinin başka bir kuruluş aracılığı ile yapılmasına karar verebileceğini hükme bağlayan 8 inci maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde, bahse konu Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik ile 02.07.2018 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere çek takas ve mutabakat faaliyetlerinin yürütüleceği Kurum olarak İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. yetkili kılınmıştır. Günümüzde Takasbank tarafından çek takası, takas, mutabakat ve risk yönetimi sistemi, “İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve

[68] Aksoy, s.17-18; Resioğlu, s. 220.

[69] Aksoy, s. 21; Özdamar, s. 128 vd.

[70] Aksoy, s. 26.

Risk Yönetimi Sistem Kuralları^[71] çerçevesinde kabaca aşağıdaki grafik^[72] dahilinde gerçekleştirilmektedir^[73].

Hamil, (A) bankasındaki hesaba ait çeki tahsil amacıyla (X) günü mesai saatleri içerisinde (B) bankasının herhangi bir şubesine götürür. Katılımcı şubelerine çek hamilleri tarafından fiziken ibraz edilen çekler, şekil şartları, ciro silsilesi, ibraz süresi, çekte tahrifat olup olmadığı, imza dışında sahtelik^[74], çek hamilinin yetkisi v.s. açısından kontrol edildikten sonra, çeki alan

[71] Detaylı bilgi için bkz: <https://www.takasbank.com.tr/documents/Document/cek-takasi-takas-mutabakat-ve-rsk-yonetm-sstem-kurallari.pdf> (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

[72] Grafik, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin web sayfasından alınmıştır. Bkz: <https://www.takasbank.com.tr/tr/hizmetler/verilen-hizmetler/takasbank-cek-takas-sistemi> (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

[73] Detaylı bilgi için bkz: <https://www.takasbank.com.tr/tr/hizmetler/verilen-hizmetler/takasbank-cek-takas-sistemi> (Erişim Tarihi: 20.02.2020)

[74] Sahte veya tahrif edilmiş çeklerin ödenmesinden kaynaklanan sorumluluk, TTK. md. 812'de düzenleyenin kusuru bulunmamak kaydıyla muhatap bankaya yüklenmiştir. Söz konusu madde, düzenleyen ile muhatap banka ilişkisi açısından tanzim edilmiş, maddede bahse konu sahtelikten düzenleyenin (ya da temsilcisinin) imzasının gerçek olmaması kast edilmiştir. Nitekim muhatabın TTK md. 801 uyarınca ciro zincirindeki imzaların geçerliliğini araştırma yükümlülüğü bulunmamaktadır (*Mahkemece, iddia, savunma ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, sahte çekin ödenmesinden, çekteki imzanın keşidecisine ait olup olmadığının kontrol etme yükümlülüğü muhatap bankanın sorumlu olacağı gerekçesi ile 600 TL'nin ...davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiştir. Kararı davalı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. T.C Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Esas: 2012 / 3646 Karar: 2013 / 3271 Karar Tarihi: 25.02.2013*). Ancak doktrinde çek üzerinde yer alan tüm imzaların sahteliğini bu kapsamda değerlendiren yazarlar da söz konusudur (Bkz: **Kendigelen**, s. 326 vd., dpnt: 291).

(B) bankası şubesi (X) günü mesai bitimine veya belirlenmiş bir saate kadar şubesine gelen farklı banka çeklerini toplayarak üzerinde yer alan bilgileri elektronik ortamda kendi Genel Müdürlüğüne iletir. (B) Bankası Genel Müdürlüğü (X+1) günü sabah 06:00'a kadar şubelerinden gelen bilgileri

Sorumluluğun hukuki mahiyeti kanundan doğan kusursuz, objektif bir sorumluluktur. Çekin muhatap bankanın çek hesabının bulunduğu şube dışında başka bir şubesine ya da takas odasına ibrazı da bankanın sorumluluğunu bertaraf etmemektedir (*Bu yöndeki kararlar için bkz: Yargıtay 11 HD'nin 12.12.2016 tarih ve 2015-12087/9466, 21.10.2014 tarih ve 2013-15613/16098 ile 12.06.2015 tarih ve 2079/8219 sayılı kararları*). Buradaki sorumluluk tamamen muhatap bankaya ait olup, takas işlemine taraf olan ibraz bankası ise sahte bir çekin ödenmesinden dolayı sorumlu tutulmayacaktır (*Mahkemeye, toplanan deliller ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, TTK'nın 812. maddesi gereğince sahte çekin ödenmesinden doğan zarara davacı bankanın katlanması gerektiği, zararın sahtecilik failinden talep edilebileceği, davalı hamilin kötünietli ya da ağır kusurlu olduğuna dair delil sunulmadığı, yemin deliline de dayanılmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. TTK'nın 812. maddesine göre, keşidecinin çek defterini iyi saklamaması olmasından doğan kusuru hariç, sahte ve tahrif edilmiş çeki ödemekten doğan zarar kural olarak muhataba aittir. Muhatap banka, Bankası AŞ olup, davacı ibraz bankasının çek üzerindeki imzanın keşideciye ait olup olmadığını denetleme yükümlülüğü bulunmadığından, mahkemenin davacı bankanın zarara katlanması gerektiği yönündeki gerekçesi yerinde değildir. Ne var ki sahtelik iddiası mutlak defî olup herkese karşı ileri sürülebilir. Çekteki imzanın sahteliği ve diğer tahrifat iddialarının davacı tarafından kanıtlanması gerekir. Mahkemeye davacının bu yöndeki iddiaları değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken davalının sorumlu olmayacağından bahisle yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir. T.C Yargıtay 19. Hukuk Dairesi Esas: 2015 / 23 Karar: 2015 / 3524 Karar Tarihi: 12.03.2015. Bu yöndeki diğer Yargıtay kararları için de bkz: Yargıtay 11. HD'nin 03.05.2017 tarihi ve 2016-1403/2594 sayılı ve 04.04.2016 tarih ve 2015-9121/3600 sayılı kararları*).

Bankanın sahte veya tahrif edilmiş çeklerin ödenmesinden kaynaklanan sorumluluğu en çok çek bedeli kadardır. Oluşan zarar bundan fazla ise genel hükümlere başvurulması da mümkündür. Muhatap bankanın sorumluluğunun doğabilmesi için öncelikle sahte veya tahrif edilmiş bir çeki ödemesi gerekmektedir. Ödeme yoksa bu madde çerçevesinde herhangi bir sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Muhatapın kusursuz sorumluluğunun varlığı için düzenleyenin kusurunun bulunmaması aranır. Düzenleyenin de kusurunun bulunduğu hallerde, düzenleyen ve muhatap kusurları oranında zararı paylaşacaktır. Muhatap ve düzenleyenin asıl faile rücu hakları da bulunmaktadır. Şartları oluşmuşsa, çek bedelini tahsil eden hamile başvurabilmesi de mümkündür (Detaylı bilgi için bkz: **Eriş (2016)**, s. 1221 vd.; **Tanın, Hilal Yener: "Sahte Veya Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesinden Kaynaklanan Sorumluluk"**, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2017, Cilt: 16, Sayı: 2-Cilt 2, s. 805 vd.).

toplu hale getirerek takas paketi^[75] ile Takasbank’a bildirir. Takasbank sabah 06:00’da bankalardan takas paketleri ile sisteme aktarılan bilgileri, provizyon işlemlerinin yapılması amacıyla hazırlanan takas dağıtım paketi^[76] ile ayrıştırarak muhatap bankalara dağıtır. Böylece sabah saat 06:00 itibarıyla Takasbank aracılığıyla (A) bankasına ait çeklere ilişkin bilgiler (A) bankasına iletilmiş olur. Çek bilgilerini alan (A) bankası ilgili şubesindeki hesaptan çekin karşılığı olup olmadığını (provizyon)^[77] sorgular. Bu aşamada çekin karşılığının olup olmadığı ya da çekin ödenmesine engel diğer durumlar ilgili şubedeki çek hesabı kontrol edilerek belirlenir. Bankalar, takas dağıtım paketi ile iletilen bilgileri, ilgili takas gününde 06:00-17:45 saatleri arasında inceleyip iade paketleri^[78] ile Takasbank sistemine geri aktarır. (X+1) günü saat 17:45 itibarıyla sabah 06:00’da bilgisi alınan çeklerden karşılığı olmayanlar ya da ödenmesine engel durumlara ilişkin bilgiler (A) Bankası Genel Müdürlüğü tarafından çeşitli iade kodları ile Takasbank’a gönderilmek zorundadır. (A) Bankasından çeke ilişkin iade bilgisini alan Takasbank, bu

[75] *Takas paketi: Muhatap katılımcılara ibraz edilmek üzere “Çek Takas Sistemi Kullanım Kuralları Kılavuzu”nda belirlenen kurallara uygun olarak katılımcılar tarafından hazırlanan ve katılımcı şubelerine ibraz edilen çek bilgilerini içeren dosya* (İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.4/f.1 (ü)).

[76] *Takas dağıtım paketi: Takas paketinde yer alan çek bilgilerinden muhatap katılımcıların her biri için “Çek Takas Sistemi Kullanım Kuralları Kılavuzu”nda belirlenen kurallara uygun olarak Sistem tarafından otomatik olarak hazırlanan, provizyon işlemlerine esas çek bilgilerini içeren dosya* (İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.4/f.1 (v)).

[77] Takas odası aracılığıyla ibraz edilen çeklerin provizyon alınamaması nedeniyle provizyon işlemlerinin tamamlanamaması halinde bu çekler, karşılığı olan diğer çekler gibi işlem görerek netleştirmeye tabi tutulmakta ve tutarları ilgili katılımcıların karşılıklarına borç veya alacak olarak kaydedilmektedir. Detaylı bilgi için bkz: İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.16 (<https://www.takasbank.com.tr/documents/Document/cek-takasi-takas-mutabakat-ve-rsk-yonetm-sstem-kurallari.pdf>) (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

[78] *İade paketi: Takas dağıtım paketinde yer alan çeklerden ödenmesinde engel bulunanlar için muhatap katılımcı tarafından duyurulan, “Çek Takas Sistemi Kullanım Kuralları Kılavuzu”nda belirlenen kurallara uygun olarak hazırlanan, iade kodlarını içeren, provizyon sonuç bilgilerini gösterir dosya* (İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.4/f.1 (h)).

bilgiyi elektronik ortamda aynı gün 17:45 itibarıyla iade dağıtım paketi^[79] ile (B) Bankasına aktarır. (B) Bankası çekin ödenmesine ilişkin durumu çekin ibraz edildiği şubesine bildirir. (B) Bankası Şubesi, çekin karşılığı varsa hamile bedelini öder, karşılığı yoksa ya da ödenmesine engel bir durum varsa gerekli işlemleri yaparak çeki hamile iade eder.

Karşılığı olan çeklere ilişkin olarak çeklerin ibraz edildiği Bankalar, Takasbank'ın kendilerine gönderdiği iade paketlerinde ödenecek çeklere ilişkin herhangi bir iade kodu ya da bilgi bulamazlar. Diğer bir ifadeyle provizyon sonucu, takas odası aracılığıyla ibraz edilen çeklerin ödenmelerine engel bir durum olmadığı hallerde, iade paketlerine ilgili çekin konulmaması esastır. Bu durumda, çekin hesabında yeterli karşılık olduğu ve ödeneceği bilgisi doğrulanmış olur. Ödenmesinde engel bulunan çekler ise çeşitli iade kodları ile beraber muhatap bankalar tarafından iade paketine dahil edilerek Takasbank'a gönderilir. Böylece, çek bilgileri ile beraber iade kodu da gönderilerek çekin ödenmeyeceği ve iade nedenine ilişkin bilgi ilgili çekin ibraz edildiği Bankaya aktarılmış olur^[80].

İade dağıtım işlemlerinin tamamlanmasını takiben üyelerin ertesi gün (X+2) sisteme ödemeleri gereken net nakit borç/alacak bilgileri mutabakat dosyası ile üyelere bildirilir. Takas odasınca, takas paketlerinde yer alan çek bilgileri ile iade paketlerinde yer alan bilgilerin mutabakatı^[81] sağlanarak netleştirme^[82] işlemi gerçekleştirilir. Katılımcıların mutabakata konu

[79] *İade dağıtım paketi: Muhatap katılımcılarca gönderilen iade paketlerinden takas paketi gönderen katılımcıya gönderilmek üzere "Çek Takas Sistemi Kullanım Kuralları Kılavuzu"nda belirlenen kurallara uygun olarak hazırlanan provizyon sonuç bilgilerini içeren dosya* (İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.4/f.1 (i)).

[80] **Aksoy**, s. 27-29.

[81] *Mutabakat: Netleştirme sonucunda ortaya çıkan yükümlülüklerin, Takasbank tarafından belirlenen süre ve şartlarda, yerine getirilmesi suretiyle taraflar arasında nakit transferini sağlayan süreçlerin tamamı* (İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.4/f.1 (d)).

[82] *Netleştirme: Bir katılımcının gönderdiği ve aldığı çek bilgilerinden kaynaklanan alacak ve borçlarının, karşılıklı mahsup edilerek tek bir alacak veya borca dönüştürülmesi* (İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.4/f.1 (f)).

işlemlerinden doğan hak ve yükümlülükleri, Takasbank tarafından belirlenen hesaplar üzerinden hesaben sonuçlandırılır^[83].

Elektronik çek takas sisteminde, muhatap katılımcılara fiziken ibraz edilmeyen ve TCMB tarafından yayımlanan tebliğlere göre bastırılan çek kodlama standartlarına uygun şekilde manyetik kodlaması yapılmış çekler işlem görmektedir. Takasbank, hukuken çeki ödeyen merci sıfatında olmayıp, takas işlemlerinin herhangi bir aşamasında gönderilen bilgilerin teknik gereklilikler dışındaki içeriklerine taraf değildir. Bu nedenle çek bilgilerinin zamanında muhatap katılımcıya ibrazından çekin ibraz edildiği katılımcı sorumlu kılınmıştır^[84].

IV- ELEKTRONİK ÇEK

Elektronik çek, kâğıt çeklerle birlikte yapılandırılan, geliştirilmiş yasal altyapısı ve iş süreçleriyle, benzer bütün elektronik işlemlerin verimliliğini, hızını ve güvenliğini birleştiren yeni bir ödeme aracıdır. Bu anlamda e-çek, kâğıt olmaksızın, ödemenin sayısal imza ile taahhüt edildiği bir banka ödeme aracı olarak tanımlanabilir^[85].

Bu çerçevede öncelikle e-çekin ilk olarak tanımlandığı ve uygulamaya konduğu Amerika Birleşik Devletleri'ndeki mevcut duruma kısaca değinmek gerekir. E-çek ABD'de Finansal Hizmetler Teknoloji Konsorsiyumu (Financial Services Technology Consortium-FSTC)^[86] tarafından İmzalı Doküman Biçimleme Dili (Signed Document Markup Language-SDML) adı verilen özel bir işaretleme dili kullanılarak geliştirilen güvenlik, hız ve tüm elektronik süreçlerin verimliliğiyle beraber yasal altyapı kurulumu, iş

[83] Detaylı bilgi için bkz: İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.17-20 (<https://www.takasbank.com.tr/documents/Document/cek-takasi-takas-mutabakat-ve-rsk-yonetm-sstem-kurallari.pdf>) (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

[84] Detaylı bilgi için bkz: İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş. Çek Takası, Takas, Mutabakat Ve Risk Yönetimi Sistem Kuralları md.13 (<https://www.takasbank.com.tr/documents/Document/cek-takasi-takas-mutabakat-ve-rsk-yonetm-sstem-kurallari.pdf>) (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

[85] **Kararıyık (E-Çek)-1**, s. 81.

[86] Bkz: <http://www.continuitycentral.com/FSTCEXECSSUMMARYRFINAL.pdf> (Erişim Tarihi: 23/03/2020).

süreçleri ve kâğıt çekler ile tüketici tercihlerini birleştiren yeni bir ödeme aracı olarak kabul edilmiş ve tanımlanmıştır^[87].

Bahse konu sistem dahilinde e-çek, gerçekte çek yazmaksızın, resmi kurumlara veya internet aracılığıyla diğer kuruluşlara giriş yapılarak ödemenin banka hesabından elektronik fon transferiyle^[88] bir kerelik yapıldığı bir sistem üzerine inşa edilmiştir^[89]. E-çek sisteminde, ödemeler kredi kartı olmadan banka hesabı bilgilerinin gerekli olanlarının e-ticaret sitesine girilmesi yoluyla yapılmaktadır^[90]. Ticari işlem, borçluya alacaklılar hesabı sistemince işlenecek bir fatura gönderimi ile başlamaktadır. Faturanın ödeme zamanı geldiğinde, borçlu fatura bilgisine alacaklılar hesabı sisteminden ulaşmakta, fatura içeriğini kullanmak suretiyle akıllı kart şeklindeki e-çek defterinin şifresini girerek e-çeki keşide etmektedir. Sistem dahilinde e-çek aslında kâğıt çekin, tarih, lehtar, bedel, sayısal imza, banka hesap numarası ve yönlendirme numarasına ilişkin bilgileri içeren elektronik versiyonu olarak işlem görmektedir. İmzalı e-çek, ekindeki fatura ile birlikte e-posta ya da web işlemleri aracılığıyla alacaklıya gönderilmekte, alacaklı da e-çek ve fatura üzerindeki borçlunun imzasını doğrulamak ve fatura bilgilerini ayırtırmak suretiyle ödemeyi alacaklar hesabına kaydetmektedir. Bu süreçte alacaklının bankası, borçlunun ve alacaklının elektronik imzalarını onaylamakta ve parayı alacaklının hesabına alacak olarak yazıp, çeki takas ve hesaplaşma sistemine yönlendirmektedir. Borçlunun bankası ise borçlunun elektronik imzasını onaylamak, hesap üzerine bloke koymak ve borçlunun hesabından

[87] E-çek girişimi, FSTC öncülüğünde onbeşten fazla bankanın, hükümet biriminin, teknoloji sağlayıcılarının ve dünya çapındaki e-ticaret organizasyonlarının ortak çalışması ile kurulmuş bir ödeme sistemidir. İlk e-çek ödemesi, bir hükümet sözleşmesine ilişkin ödeme karşılığında ABD Hazinesi Finansal Yönetim Servisi tarafından GTE Interworking firmasına yapılmıştır. Detaylı bilgi için bkz: Karabıyık (E-Çek)-1, s. 81.

[88] **Şeker, Muzaffer:** “Elektronik Ödeme Sistemleri”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:10, Sayı:20, Güz 2011 s. 63 (55-73).

[89] Sistemin işleyiş sürecine ilişkin detaylı bilgi için bkz: Paysimple: “7 Most Popular Questions (and Answers) About Electronic Check”, <https://paysimple.com/blog/the-7-most-popular-questions-and-answers-about-electronic-checks/> (Erişim Tarihi: 23/03/2020).

[90] **Key Bank:** Electronic Check Services (ECS) Merchant Operating Guides (Notes), s. 2, ([https://www.key.com/kco/images/KMS%20FSP%20—%20Electronic%20Check%20Service%20\(ECS\)%20Merchant%20Operating%20Guide%20FV2%202....pdf](https://www.key.com/kco/images/KMS%20FSP%20—%20Electronic%20Check%20Service%20(ECS)%20Merchant%20Operating%20Guide%20FV2%202....pdf)), (Erişim Tarihi: 23/03/2020).

parayı çekmek gibi temel işlemlerde bulunmaktadır. Ödemede bulunan banka, e-çekin kopyasının gönderilip gönderilmediğini, borçlunun belge ve hesaplarının geçerliliğini doğruladıktan sonra, borçlunun vadesiz mevduat hesabına e-çeki postalamakta ve işlem bu şekilde nihayete erdirilmektedir^[91].

Amerika'daki uygulama örneğinde olduğu gibi, e-çek, kâğıt zemine elle atılan ıslak imzanın yerine, elektronik dokümanların ve anahtar kriptolu imzaların kullanılması temeline dayanmaktadır^[92]. Günümüz teknolojisi ve yasal alt yapısında aslında e-çek, mevcut ödeme araçları ve ticari teamüllere ilişkin düzenlemelerde köklü değişikliklere ihtiyaç duymaksızın kâğıt çekin yerini alabilecek mahiyettedir^[93]. Zira e-çek, mevcut çek sistemi üzerinde minimum etkiyle uyumlu olacak şekilde tasarlanmıştır. Nitekim e-çekin esası, ticari hayat ve ödeme sistemi içinde var olan kağıt çekin sadece elektronik ortama aktarılmasına dayanmaktadır^[94]. Yukarıda temas edildiği üzere, ülkemizdeki mevcut uygulama ve yasal alt yapı, hali hazırda çeklerin fiziken ibraz edilmeksizin bankalar arasında takas yapılmasına uygun hale getirilmiştir^[95].

E-çek, kağıt çek sisteminin olumsuzluklarını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Böylece özellikle ülkemizde olduğu gibi ekonomik sistem içinde takibi zor olan kağıt çeklerin, kayıt altına alınarak ekonomik ve hukuki sisteme kolayca dahil edilmesi, maliyetlerin düşürülmesi ve kullanıcıları bakımından çekin daha da avantajlı duruma getirilmesi söz konusu olacaktır^[96].

[91] Bkz: **FSML and Echeck Milton M. Anderson Financial Services Technology Consortium**. <https://slideplayer.com/slide/4068680/> (Erişim Tarihi: 23/03/2020).

[92] **Karabıyık, Ayşegül**: “*Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek)-2*”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, The Journal of Accounting and Finance, Sayı 39- Temmuz 2008, s. 156 vd.

[93] **Allen, Franklin/ Mcandrews, James/Strahan, Philip**: “*E-Finance: An Introduction*”, Journal Of Financial Research 22, 2002, s. 6.

[94] **Karabıyık (E-Çek)-1**, s. 82.

[95] Nitekim, kesilen çek adedi ve çek tutarları bakımından fiziken ibraz edilmeksizin yapılan takas işlemlerinin toplam takas işlemlerinin %99,9'unu karşıladığı bilinmektedir. Çek takas verilerine ilişkin detaylı bilgi için bkz: <https://www.takasbank.com.tr/tr/istatistikler/takasbank-cek-takas-sistemi/cek-takas-aylik-takas-islemleri-cetveli> (Erişim Tarihi: 25/03/2020).

[96] **Yüksel, Armağan Ebru Bozkurt**: “*Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış (Looking At Electronic Money, Virtual Money, Bitcoin And Linden Dollars From A Legal Perspective)*”, İÜHF M C. LXXIII, Sayı: 2, s. 181; **Costill, Albert**: “*Tips On Echeck Payments For High-Risk Industries*”, January

Mevzuatımızda, 6493 sayılı Ödeme Ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri Ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun kapsamında, TCMB, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerini, ödeme hizmetlerini, ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşlarını düzenleme ve sistemi oluşturmakla görevli kılınmıştır. Daha önce de zikredildiği üzere bu kapsamda çıkarılan Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik dahilinde, ödeme sistemi ve menkul kıymet mutabakat sisteminin günlük işleyişinden sorumlu olan ve sistem işletimi için gerekli olan faaliyet iznine sahip tüzel kişi olarak İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi görevlendirilmiştir^[97]. Dolayısıyla, elektronik çek adı altında yapılacak alt yapı çalışmalarının, takas ve mutabakat işlemlerinin gerçekleştirildiği teknolojik ve yasal alt yapıyla ilişkilendirilerek yürütülmesi ülkemiz için imkan dahilindedir. Bu hem mevcut düzenlemeler kapsamında yasal bir zorunluluk arz etmekte hem de zaten var olan işler bir sistem dolayısıyla teknolojik alt yapı gereksinimlerinin büyük bir kısmına cevap vermektedir.

Kanaatimizce bu noktada öncelikle elektronik ortamda çekin düzenlenmesi, tedavülü, cirosu ile ödenmesine ilişkin her türlü işlem ve sürecin gerçekleştirileceği elektronik çek transfer sisteminin tanımlanmasına ihtiyaç duyulacaktır. Bu sistemin tanımı ve yasal alt yapısı ortaya konulduktan sonra, sistemde yeni bir algoritma oluşturulmasına, başka çözüm modelleri tasarlanmasına gerek kalmadan mevcut IBAN^[98] sistemi üzerinden çeklerin transferi gerçekleştirilebilecektir. Sistemde keşidecinin, kendi bankasının elektronik ortamında belirlenen tarihte tahsiline imkan sağlayacak şekilde oluşturduğu çeki, alacaklı olan firmanın veya kişinin IBAN numarasına transfer etmesi suretiyle e-çek sistemi işlerlik kazanacaktır. Alıcı, IBAN'ına, kendi takasına düşen çeki ister vadesi gelene kadar takasta tutarak tahsilini talep

21, 2020, <https://due.com/blog/tips-on-echeck-payments-for-high-risk-industries/> (Erişim Tarihi: 25/03/2020).

[97] Bkz: yuk. III- ÇEK TAKAS SİSTEMİ, s. 15 vd.

[98] IBAN, bankalardaki her bir hesap numarasını uluslararası standartta yeknesak bir şekilde tanımlamak suretiyle, para transferlerinin hatasız ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak üzere kullanılan uluslararası standartlara sahip bir banka hesap numarasıdır. İngilizcesi "International Bank Account Number" olup Türkçe karşılığı "Uluslararası Banka Hesap Numarası"dır. İngilizce ifadesinin baş harfleri alınarak kısaca IBAN olarak kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz: <https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/userfiles/file/tuketiciler/IBAN/SSS.pdf> (Erişim Tarihi: 23/03/2020).

edebilecek, isterse takas havuzuna düşen çeki yeniden ciro ederek başka bir IBAN numarasına gönderebilecektir.

Sistemin işleyiş sürecinde, bankalar, elektronik çek kullanmak isteyen müşterilerine (sistemin ihtiyarı olması halinde) bu amaca özgülenmiş bir elektronik çek hesabı açarak, bu hesap üzerinden elektronik ortamda keşide edilebilecekleri çek defterini temin etmesi gerekecektir. Müşteri tarafından elektronik çek yapıları kullanılarak TTK'nın benimsediği üzere nama, emre ya da hamile olarak düzenlenen elektronik çek, yine elektronik ortamda alacaklının elektronik çek hesabına gönderilebilecektir. Emre, nama ve hamiline yazılı elektronik çek, güvenli elektronik imza ve elektronik çek hesabına geçirilmek suretiyle ciro edilebilme kabiliyetini haiz olacaktır. Çek ödenmek üzere elektronik çek sistemi üzerinden muhatap bankaya ibraz edilebilecektir. Daha önce ifade edildiği üzere çekin takas odaları aracılığı (Takasbank A.Ş.) ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi de, TTK md. 798 gereği ibraz hükmünde sayılacaktır^[99]. Elektronik ortamda ibraz edilen çekin karşılığı varsa kaydi olarak ödeme gerçekleştirilecek, karşılığı tamamen ödenen çek, üzerine ödendiği kaydı düşülerek belirli bir süre elektronik çek sisteminde muhafaza edilebilecektir. Karşılığın bulunmaması halinde ise "karşılıksızdır" işlemi, muhatap bankanın kanunen hamile ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak gerçekleştirilecektir.

Elektronik çek transfer sistemi dahilinde, *e-çek*, *e-çek hesabı*, *e-çek defteri* ve hatta *güvenli elektronik imza* gibi bazı kavramların da yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulacaktır. Nitekim öncelikle elektronik çek tanımında, 6102 Türk Ticaret Kanunu ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nda öngörülen unsurlar arasındaki ıslak imzanın istisna tutulması ve çekin elektronik ortamda düzenlenme, devredilme ve ibraz edilme kabiliyetine atıf yapılması gerekecektir. Bu kapsamda 6102 sayılı TTK'nın güvenli elektronik imzaya ilişkin 1526. maddesinin ilk fıkrasında, güvenli elektronik imza ile düzenlenemeyecek senetler arasından çekin çıkarılması, 818. maddede poliçeye ait çek hakkında uygulanacak hükümler arasında sayılan (r) bendindeki elle imzaya dair 754 ilâ 756 ncı maddelerin elektronik çek hariç olmak üzere düzenlenmesi ticari mevzuatımızda ihtiyaç duyulacak ilk değişiklikler arasında yer alacaktır. Aynı şekilde ticari protestoların ele alındığı 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 105. maddesinde, elektronik çeklere ilişkin

[99] **Kaçak, Nazif:** Yeni Çek Kanunu Şerhi, Ankara 2010, s. 114.

protestoların anılan Kanunun elektronik işlemlerin düzenlendiği 198/A maddesiyle ilişkilendirilmesi ve muhtelif diğer mevzuatta da gerekli düzenleme ve değişikliklerin yapılması gerekecektir.

Bu süreçte, tartışılması zaruret arz eden başka hususlar da akla gelmektedir. Nitekim elektronik çek sisteminin, karekodlu çek uygulamasında olduğu gibi zorunlu mu yoksa ihtiyari mi olacağına yasa koyucu tarafından karar verilmesi, sistemin zorunlu olması halinde geçiş süresinin nasıl belirleneceği, bu dönemde fiziki çeklerin geçerliliği ve elektronik sisteme entegrasyonu önem arz eden diğer konular arasında yer alacaktır. Sistemdeki aksaklıklar dolayısıyla bankaların ve destek hizmeti sağlayıcılarının kişisel verilerin korunması dahil hukuki sorumluluğunun ve rücu haklarının nasıl ve hangi hükümlere göre belirleneceği yine sistemin sağlıklı bir zemin üzerinde ilerleyebilmesi bakımından son derece önem arz edecektir.

Sistemin başarılı şekilde işleyişini teminen, Türk ticaret hayatının karakteristik özelliklerini ön planda tutarak vadeli düzenlenebilen, teminata verilebilen ve banka müşterisi olmayanlar da dahil üçüncü taraflara ciro edilebilen bir elektronik çek sistemin geliştirilmesi dikkate alınması gerekli diğer bir konu niteliğindedir. Uluslararası elektronik ticarete kullanılacak mahiyette geçerli bir sistem için, milletlerarası özel hukukta uygulanan bazı hükümlerin de yeniden gözden geçirilmesi gerekebilecektir.

Konkordato ya da iflas ilan eden şirketlerin çek yapraklarını kullanmasının engellenmesi, gerektiği hallerde ticaret sicili başta olmak üzere ilgili bazı sicillerle bağlantı sağlanması, POS, ATM, akıllı telefon vb. tüm dijital kanallardan elektronik çek işlemlerinin yapılmasının mümkün hale getirilmesi ve herşeyden evvel hukuki ve ticari güvenliğin sağlanması gibi başlıklar elektronik çek kullanımında yaşanması muhtemel sorun ve ihtiyaçlar arasında ön sırada yer almaktadır.

SONUÇ

Kambiyo senedi özelliğini haiz bir kıymetli evrak olarak "çek", ticari hayatta da bir ödeme aracı olarak önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle çek takası faaliyetlerinin kesintisiz ve sorunsuz şekilde yürütülmesi ekonomik açıdan da son derece önem arz etmektedir. Ülkemizde çeke ilişkin tartışmaların hemen hemen hepsi karşılıksız çek düzenlemesinin önlenmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Nitekim yapılan tüm yasal düzenlemeler de karşılıksız çek sorununun önüne geçilmesi ve çeke duyulan güvenin artırılması temeline dayanmaktadır.

Her ne kadar çek bir ödeme aracı olsa da, uygulamada diğer kambiyo senetleri gibi bir kredi aracı haline dönüştürülmüştür. Billhassa ülkemizde ileri düzenleme tarihli çeklerin yaygınlaşması ve vadeli çekleri hukuken geçerli sayan idari ve hukuki düzenlemeler neticesinde oluşturulan fiili durum, aslında çeke ilişkin yaşanan sorunların temel nedenini teşkil etmektedir. Çeke vade unsuru getirerek çekin hukuki vasfına halel getiren bu uygulama, hali hazırda mevzuatımızda varlığını devam ettirmekle birlikte, işler bir çek takas sisteminin oluşturulması ve çekin etkinliğinin artırılabilmesi amacıyla teknolojik gelişmeler takip edilmekte ve uygulamada ortaya çıkan gereksinimler de dikkate alınarak muhtelif iyileştirmeler yapılmaktadır. Son zamanlarda benimsenen karekodlu çek, e-çek takas sistemi ve nihayetinde yakın zamanda uygulamaya geçilmesi hedeflenen e-çek bu sürecin birer adımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mevcut hukuki yapıya, köklü değişiklikler içermeksizin dahil edilebilecek e-çek uygulaması ile daha sıkı bir kontrol mekanizması geliştirilmesi ve uygulamadan kaynaklı bazı sorunların önüne geçilebilmesi muhtemel gözükmektedir. Ancak, iktisadi açıdan çek, ödeme vasfı fonksiyonu yeniden kazanmadan, yapılacak her türlü hukuki ve teknolojik düzenlemenin bir ayağının aksayacağını gözden kaçırmamak gerekir.

KAYNAKÇA

Akıllıoğlu Tekin: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 4 No lu Protokol 1. Maddeye Göre “Borç İçin Hapis Yasağı” Kuralı, AİHS ve Anayasa md. 38 f. 8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu (Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü) Ankara 2001 (3-15).

Akgül, Aydın: “Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: “Unutulma Hakkı ve AB Adalet Divanı’nın “Google Kararı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl: 2016, Sayı: 116 (11-38).

Aksoy, Ömer Cem: “Türkiye’de Çek Takası Ve Çek Takası Verileri Işığında Çek Kullanımının İncelenmesi”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Uzmanlık Tezi, Ankara 2016.

Albayrak, Hakan/Bozdağ, Ahmet: “Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebepiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 2018, Sayı: 33, Yıl: 9 (243-282).

Allen, Franklin/ Mcandrews, James/Strahan, Philip: “E-Finance: An Introduction”, Journal Of Financial Research 22, 2002 (5-27).

Başal, Koparan: “3167 Sayılı Kanun Uygulamasında Ceza Hukuku Açısından Ortaya Çıkan Sorunlar”, Batider, C. XV, Sayı: 2, Aralık 1989, (51-60).

Başbuoğlu, Tarık: Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu (TTK md. 1-815), C. I, Ankara 1988.

Başbüyük, İsa: “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 2012, Sayı: 2, (305-321).

Başman, Murat: “3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik Ve Bir Yargıtay Kararı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl:1993, Sayı: 3-4, (357-361).

Bozer, Ali/Göle, Celal: Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2017.

Can, Mertol: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 2012.

Çağlar, Hayrettin: “5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin Ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı

Açma Ve Çek Düzenleme Yasası”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIII, Y. 2009, Sayı: 1-2 (1-20)

Costill, Albert: “*Tips On Echeck Payments For High-Risk Industries*”, January 21, 2020. (<https://due.com/blog/tips-on-echeck-payments-for-high-risk-industries/>)

Demir, Şamil: “5941 sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 2013 Sayı: 1 (223-247).

Dirikkan, Hanife: “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IV, Sayı: 1, İzmir 2002 (1-37).

Donay, Süheyl: Son Değişikliklerle Çek, Kırklareli 1990.

Ekşi, Dağlar: “4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Açısından Karşılıksız Çek”, H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2 (205-228).

Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014.

Erman, Sahir: “*Karşılıksız Çek*”, Batider, C. XI, Sayı: 2, (119-154).

Eriş, Gönen (2003): Yeni Çek Yasası Işığında Uygulamalı Çek Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2003.

Eriş, Gönen (2016): Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 2. Baskı, İstanbul 2016.

Ersoy, Ayşe Nur: “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde “Karşılıksızdır” İşlemine Sebepiyet Verilmesinin Cezai Ve İdari Yaptırımları”, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl:4, Sayı:2019/1, (259-310).

Feyzioğlu, Metin: “Sözleşmeden Kaynaklanan Yükümlülükler Nedeniyle Hürriyetin Kısıtlanması”, AİHS ve Anayasa md. 38 f. 8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu (Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü) Ankara 2001 (15-39).

FSML and Echeck Milton M. Anderson Financial Services Technology Consortium: (<https://slideplayer.com/slide/4068680/>).

Güngör, Şener/ Kaya, Mustafa: 4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Çek Suçları, Ankara 2003.

Hafizoğulları, Zeki: “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanununun 16. Maddesinde Öngörölmüş Olan Suçun Sınırları”, Batider, C. XIV, Sayı: 4, Haziran 1988, (21-38).

İmregün, Oğuz: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1998.

İslamoğlu, Gülşah: “Havale”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, ERÜHFD, Yıl: 2019, C. XIV, Sayı: 2, (525-551).

Kaboğlu, İbrahim/Cente, Nur/Somer, Mehmet: Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunda Yapılan Değişikliklerin Anayasa, Ceza ve Ticaret Hukuku Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, İstanbul 2002.

Kaçak, Nazif: Yeni Çek Kanunu Şerhi, Ankara 2010.

Karabiyik, Ayşegül: “Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek)-1”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, The Journal of Accounting and Finance, Sayı: 38–Nisan 2008, (80-94).

Karabiyik, Ayşegül: “Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek)-2”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, The Journal of Accounting and Finance, Sayı: 39- Temmuz 2008, (155-166).

Karayalçın, Yaşar: Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Ankara 12.01.2002, (1-3).

Kayar, İsmail: Ticaret Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2013.

Kendigelen, Abuzer: Çek Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2019.

Key Bank: Electronic Check Services (ECS) Merchant Operating Guides (Notes) ([https://www.key.com/kco/images/KMS%20FSP%20—%20Electronic%20Check%20Service%20\(ECS\)%20Merchant%20Operating%20Guide%20FV2%202.pdf](https://www.key.com/kco/images/KMS%20FSP%20—%20Electronic%20Check%20Service%20(ECS)%20Merchant%20Operating%20Guide%20FV2%202.pdf)).

Kınacıoğlu, Naci: Kıymetli Evrak Hukuku, V. Bası, Ankara 1999.

Kırca, İsmail: 5941 sayılı Çek Kanunu, Konferans (22 Ocak 2010), Ankara 2010.

Kocaman, B. Arif: "Havalenin Hukuki Niteliği Üzerine", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 1994, C. 49, Sayı:1 (291-302).

Köle, Mehmet/ Görgülü Fatma: "Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları Ve Çeke Dayalı Kambyo Senetlerine Özgü Takip Yolları", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 35, Yıl: 2016 (79-157).

Malkoç, İsmail/Güler, Mahmut: Çek Yasası ve Senetlerle İşlenen Suçlar, II. Bası, Ankara 1996.

Moroğlu, Erdoğan: "3167 Sayılı Çek Kanunu'nda 4814 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler" Serozan, Rona (Editör) Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, 1. Baskı, Ankara 2004.

Narbay, Şafak: "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun da Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun Çekte Şekil Şartları ve Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü Konuları Açısından İncelenmesi", A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, Sayı: 1-2, Erzincan 2003 (467-496).

Narbay, Şafak/Güney, Zehra: "6728 Sayılı Kanun'un Çeke İlişkin Hükümlerinin "Çekte Şekil Şartları" Bakımından Değerlendirilmesi", Terazi Hukuk Dergisi 2017, Sayı: 126 (42-60).

Özbek, Veli Özer: "Karşılıksız İşlemi Yapılmasına Sebepiyet Verme Suçu (5941 Sayılı Çek Kanunu m. 5/1-3) ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı (5941 Sayılı Çek Kanunu m. 5/1-34-10)", Ceza Hukuku Dergisi, Cilt:5, Sayı:14, Aralık 2010, (7-27).

Özdamar, Mehmet: "Çek Kanununda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı: 1-2 (Haziran-Aralık 2002), (s.101-154).

Özgenç, İzzet: Çek Kanunu, Ankara 2017.

Öztan, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2017.

Paysimple: "7 Most Popular Questions (and Answers) About Electronic Check", (<https://paysimple.com/blog/the-7-most-popular-questions-and-answers-about-electronic-checks/>).

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul 2013.

Pulaşlı, Hasan: Yeni Çek Hukuku ve İlgili Mevzuat, Ankara 2010.

Reisoğlu, Seza: Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Bası, Ankara Haziran 2003.

S. Soyer, Güleç: Borç İçin Hapis Yasağı Ve Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu, 2. Baskı, Ankara 2011.

Sancar, Türkan: “*Ekonomik Suç Gerçekliği Karşısında “Ekonomik Suça Ekonomik Ceza Söylemi”*”, Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Ankara 12.01.2002, (3-24).

Şeker, Muzaffer: “*Elektronik Ödeme Sistemleri*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:10, Sayı:20, Güz 2011 (55-73).

Şener, Oruç Hami: “*Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Keşidesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanununun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?*” Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 1988, Sayı: 2 (239-243).

Tanın, Hilal Yener: “*Sahte Veya Tabrif Edilmiş Çekin Ödenmesinden Kaynaklanan Sorumluluk*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2017, Cilt: 16, Sayı: 2-Cilt 2, (805-828)

Topçuoğlu, Metin: “*Yeni Çek Kanunu’na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi Ve Sonuçları*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIII, Y. 2009, Sayı: 1-2 (141-167).

Türkmen, Sevgi: “*Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rızanın Aranmadığı Haller*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), İstanbul 2019.

Uyar, Talih: “*Karşılıksız Çek Çekmek (Keşide Etmek) Suçu*”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 1987, Sayı: 5-6 (671-683)

Yıldız, Şükrü: “*4814 Sayılı Yeni Çek Kanununun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkabilecek Bazı Sorunlar*”, <http://www.eakademi.org/makaleler/syildiz-1.htm>.

Yördem, Yılmaz: “*6728 sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler Ve Karşılıksız Çek Sorunsalı*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 33, (Ocak 2018), (347-412).

*Türk Hukukunda Elektronik Çeke Doğru,
Dünü ve Bugünüyle “Çek”*

Yüksel, Armağan Ebru Bozkurt: “*Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış (Looking At Electronic Money, Virtual Money, Bitcoin And Linden Dollars From A Legal Perspective)*”, İÜHFİM C. LXXIII, Sayı: 2, 2015 (173-220).

Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2015.

Yıldırım, Zeki/Çetintürk, Ekrem: “*İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu*”, TBB Dergisi 2012, Sayı: 103, (s. 27-84).

İNTERNET KAYNAKLARI

1. <https://www.findeks.com/findeks-hakkinda/kisisel-verilerin-korunmasi-kanunu-bilgilendirme>. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>
2. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False>
3. <http://www.continuitycentral.com/FSTCEXECSUMMARYFINAL.pdf><https://www.kkb.com.tr/hakkimizda>
4. <https://www.dunya.com/ekonomi/10-soruda-karekodlu-cek-haberi-344789>
5. <https://www.findeks.com/kurumsal-hizmetler>
6. <https://www.kkb.com.tr/urunler/cek-endeksi>
7. <https://www.kkc.com.tr/assets/pdf/rapor-okuma.pdf>
8. <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/2040/Veri-Guvenligine-Iliskin-Yukumlulukler#:~:text=Veri%20sorumlusu%2C%20ki%20C5%9Fisel%20verilerin%20kendi,i%20C3%A7in%20tedbir%20alınma%20y%C3%BCk%C3%BCml%20C3%BC1%C3%BC%C4%9F%C3%BC%20alt%C4%B1ndad%C4%B1r>
9. <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>
10. <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>

11. <https://www.takasbank.com.tr/documents/Document/cek-takasi-takas-mutabakat-ve-rsk-yonetm-sstem-kurallari.pdf>
12. <https://www.takasbank.com.tr/documents/Document/cek-takasi-takas-mutabakat-ve-rsk-yonetm-sstem-kurallari.pdf>
13. <https://www.takasbank.com.tr/tr/hizmetler/verilen-hizmetler/takasbank-cek-takas-sistemi>
14. <https://www.takasbank.com.tr/tr/istatistikler/takasbank-cek-takas-sistemi/cek-takas-aylik-takas-islemleri-cetveli>
15. <http://www3.tcmb.gov.tr/yillikrapor/2013/tr/m-2-5-1.php>